

Załącznik do
Uchwały Zarządu Nr 23/Z/2017
z dnia 15 grudnia 2017

Lokalna Grupa Działania Ziemia Łowicka Strategia Rozwoju na lata 2015 - 2020

Łowicz 2015

Spis treści

Spis treści	1
Charakterystyka Lokalnej Grupy Działania	2
Forma prawna	
Obszar	
Potencjał LGD	
Partycypacyjny charakter Lokalnej Strategii Rozwoju	8
Diagnoza – opis obszaru i ludności.....	11
Uwarunkowania przestrzenne- spójność przestrzenna	
Uwarunkowania przyrodnicze- spójność przyrodnicza	
Uwarunkowania kulturowe i historyczne – spójność kulturowa i historyczna	
Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz problemów i obszarów interwencji odnoszących się do tych grup.	
Opis rynku pracy	
Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości, branż z potencjałem rozwojowym (informacja o branżach gospodarki mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru)	
Przedstawienie działalności sektora społecznego, w tym integracja/rozwój społeczeństwa obywatelskiego	
Wskazanie problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem problemów ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz skali tych zjawisk (np. dostęp do miejscowej infrastruktury i kultury, liczba osób objętych opieką społeczną).	
Krótki opis dziedzictwa kulturowego/zabytków.	
Krótka charakterystyka obszarów atrakcyjnych turystycznie oraz wskazanie potencjału dla rozwoju turystyki, informacja dotycząca liczby gospodarstw agroturystycznych, wskaźnik Schneidera (intensywność ruchu turystycznego).	
Opis produktów lokalnych, tradycyjnych i regionalnych podkreślających specyfikę danego obszaru (krótki opis produktów charakterystycznych występujących na obszarze), w tym promocji i sprzedaży takich produktów.	
Charakterystyka rolnictwa i rynku rolnego	
Analiza SWOT.....	26
Cele i wskaźniki	29
Logika realizacji LSR	
Cel ogólny 1. Równomierny rozwój infrastruktury na terenie LGD "Ziemia Łowicka"	
Cel ogólny 2. Aktywizacja zawodowa i społeczna mieszkańców obszaru LGD	
Cel ogólny 3. Podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru LGD	
Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposobów ustanawiania kryteriów wyboru 44	
Plan działania.....	44
Budżet LSR	44
Plan komunikacji	45
Innowacyjność	46
Zintegrowanie	46
Monitoring i ewaluacja	53
Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	56
Literatura.....	57

Charakterystyka Lokalnej Grupy Działania

Forma prawna

Forma prawna Lokalnej Grupy Działania „Ziemia Łowicka”: **stowarzyszenie posiadające osobowość prawną** i jest ona zgodna z przepisami: ustawy z 7 kwietnia 1989 roku Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855, z późn. zm.); rozporządzenia Rady (WE) 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającym wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającym przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającym rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 320, z późn. zm.), zwanym dalej „rozporządzeniem nr 1303/2013”, ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2015 r. poz. 349); ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2015 r. poz. 378); rozporządzenia nr 1305/2013 Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013 r., str. 487); ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873).

Obszar

W tabeli poniżej zaprezentowano dane statystyczne (powierzchnia oraz liczba ludności) dotyczące poszczególnych Gmin wchodzących w skład Lokalnej Grupy Działania „Ziemia Łowicka” (LGD „Ziemia Łowicka”), które jednocześnie będą objęte oddziaływaniem Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR).

Tabela 1 Dane statystyczne dotyczące poszczególnych członków LGD „Ziemia Łowicka”

Lp.	Herb	Nazwa Gminy	Powierzchnia (km ²)	Liczba mieszkańców
1		Bielawy	164	5649
2		Chąsno	72	2996
3		Domaniewice	83	4644
4		Kiernozia	76	3524
5		Kocierzew Południowy	94	4399
6		Gmina Łowicz	133	7577
7		Nieborów	104	9398
8		Zduny	129	5955

Źródło: opracowanie własne na podstawie na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych za rok 2013

W skład LGD „Ziemia Łowicka” wchodzi 8 gmin – wszystkie należą do powiatu łowickiego. Całkowita powierzchnia obszaru objętego LSR wynosi 855 km², a całkowita liczba mieszkańców objętych jej oddziaływaniem wyniesie 44 142 osoby. Celem zobrazowania spójności przestrzennej w LSR poniżej na mapie zaprezentowano granice poszczególnych gmin.

Rysunek 1 Mapa samorządów wchodzących w skład LGD Ziemia Łowicka

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://www.osp.org.pl/>
Lokalna Strategia Rozwoju będzie współfinansowana z jednego funduszu.

Potencjał LGD

Opis sposobu powstania i doświadczenie LGD

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Ziemia Łowicka” zostało powołane podczas Zebrania Założycielskiego w dniu 14.05.2015 roku w Łowiczu. W Krajowym Rejestrze Sądowym Stowarzyszenie zostało zarejestrowane w dniu 3 lipca 2015 roku pod numerem KRS 0000564916.

Potencjał LGD „Ziemia Łowicka“ zbudowany jest na doświadczeniu jej członków wynikającym z przynależności do innych LGD Gniazdo i LGD Polcentrum w okresie programowania 2007-2013 oraz doświadczeniu w pozyskiwaniu zewnętrznych środków pomocowych wynikającym z doświadczenia zawodowego poszczególnych osób. Członkami i przedstawicielami LGD „Ziemia Łowicka“ są osoby pochodzące z różnych środowisk lokalnych co również wzmacnia budowanie potencjału i zaufania do działalności LGD w społeczności lokalnej.

Cel powstania LGD: Nadrzędnym celem LGD jest **chęć rozwoju terenów wiejskich i aktywizacja społeczności lokalnej z obszaru powiatu łowickiego**. Do dynamicznego rozwoju oraz skutecznej aktywizacji lokalnej społeczności niezbędne jest pozyskanie odpowiednich środków finansowych. W związku z tym LGD będzie również działać na rzecz aktywnego pozyskiwania środków zewnętrznych, które przeznaczane będą na realizację założonych w niniejszym dokumencie celów. LGD „Ziemia Łowicka zgodnie ze swoim statutem jako główne cele zakłada:

- a. działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju członkowskich samorządów, zwłaszcza obszarów wiejskich,
- b. aktywizowanie i integrację społeczną ludności wiejskiej,
- c. wspomaganie potencjału organizacji pozarządowych oraz wspieranie działań służących rozwojowi demokracji,
- d. opracowywanie i realizowanie lokalnej strategii rozwoju (LSR),
- e. promocję obszarów wiejskich, w szczególności położonych w gminach: Bielawy, Domaniewice, Zduny, Kiernozia, Chąšno, Kocierzew Południowy, Łowicz, Nieborów,
- f. upowszechnianie i wymianę informacji o inicjatywach związanych z aktywizacją ludności na obszarach wiejskich,
- g. wspomaganie rozwoju przedsiębiorczości i gospodarki opartej na wiedzy, w tym wdrażanie innowacji procesowych i produktowych na obszarach wiejskich, zmierzających do podniesienia dochodów mieszkańców oraz poziomu ich życia,
- h. pomoc w uzyskaniu dotacji Unii Europejskiej dla wszystkich potencjalnych beneficjentów z terenu członkowskich gmin, ,,
- i. pozyskiwanie środków na rozwój obszarów wiejskich, przy czym pozyskane środki przeznaczone będą na działalność statutową, w tym prowadzenie działalności grantowej i stypendialnej
- j. rozwój oraz wspieranie działalności edukacyjnej, informacyjnej i szkoleniowej na obszarach wiejskich położonych w gminach, o których mowa w pkt d.,

- k. ochronę i promocję dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, ochronę zwierząt i promowanie postaw ekologicznych,
- l. podtrzymywanie tradycji i tożsamości kulturowej obszaru działania
- m. wspomaganie rozwoju turystyki, rekreacji, kultury fizycznej, sportu, w tym organizowanie wycieczek dla dzieci i młodzieży,
- n. promowanie produktów i wyrobów lokalnych,
- o. promocję zatrudnienia i aktywizację zawodową mieszkańców obszarów wiejskich oraz działalność na rzecz osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- p. promocję i ochronę zdrowia oraz działalność na rzecz osób niepełnosprawnych,
- q. działalność charytatywną,
- r. promocję i organizację wolontariatu,
- s. zapewnienie porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz wspieranie działań na rzecz obronności
- t. wspieranie i wdrażanie programów rozwojowych o celach zbieżnych z celami statutowymi, finansowanych z różnorodnych źródeł krajowych i zagranicznych.

Inicjatorem powstania LGD „Ziemia Łowicka“ była Gmina Chąšno.

Nowowytworzona LGD „Ziemia Łowicka nie jest kontynuacją LGD, która realizowała LSR lub LGR, która realizowała LSROR w okresie programowania 2007-2013 na podstawie umowy o warunkach i sposobie realizacji LSR/LSROR. Osoba zatrudniona obecnie jako kierownik biura posiada wiedzę merytoryczną i doświadczenie niezbędne do zarządzania LGD i wdrażania LSR. Doświadczenie kadry niezbędne do zarządzania LGD:

1. LGD „Gniazdo“ członek założyciel, działalność od września 2005 roku w strukturach LGD jako członek zwyczajny, Przewodnicząca Komisji Rewizyjnej oraz od 2012 roku do maja 2015r członek zarządu, działalność na rzecz rozwoju 13 gmin z dwóch powiatów: skierniewickiego i łowickiego
2. Szkolenia: rok 2007r „Zasoby przyrodnicze szansą zrównoważonego rozwoju”, rok 2007 „Szkoła Menadżerów Projektów Europejskich”, „Ocena oddziaływania na środowisko w procesie inwestycyjnym z uwzględnieniem zagadnień dotyczących pozyskiwania funduszy unijnych”, rok 2008 „Leader w nowym okresie programowania 2007-2013”
3. Wykształcenie: Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Warszawie kierunek Gospodarka Turystyczna rok ukończenia 2003, praca magisterska pt.: „Agroturystyka szansą rozwoju terenów wiejskich województwa łódzkiego”, Wyższa Szkoła Humanistyczno – Ekonomiczna w Łodzi, studia podyplomowe Zarządzanie projektami i pozyskiwanie funduszy Unii Europejskiej, rok ukończenia 2008.

Wśród członków nowej LGD są takie podmioty, które uczestniczyły w realizacji LSR/LSROR, co świadczy o tym iż posiadają one doświadczenie w przygotowywaniu wniosków aplikacyjnych, zarządzaniu projektami oraz ch prawidłowym rozliczaniu. Podmioty realizowały działania związane z organizacją wydarzeń kulturalno-społecznych, remontów i doposażania świetlic i innych miejsc integracji. Jednostki zrealizowały łącznie ponad 32 działania z zakresu małych projektów i odnowy wsi. Projekty przyczyniały się do zaspokajania potrzeb lokalnej społeczności, zwiększały możliwości rozwoju ich miejscowości, integrowały społeczności oraz wzmacniały tożsamość społeczną (w tym kulturową). Kierunki i działania LGD „Ziemia Łowicka“ będą wykorzystywać ten potencjał społeczno-organizacyjny i kontynuować działania nakierowane na wzmacnianie lokalnych społeczności.

Doświadczenie podmiotów tworzących LGD (główne zrealizowane projekty):

- **Gmina Bielawy:** „Zagospodarowanie przestrzeni centrum miejscowości Bielawy poprzez remont chodników i montaż elementów małej architektury”, „Budowa placu zabaw w miejscowości Bielawy jako miejsca integracji mieszkańców”.
- **Gmina Chąšno:** „Festyn rodzinny mieszkańców Gminy”, „Integracja i aktywizacja mieszkańców Gminy Chąšno”, „Utwardzenie placu przed OSP Błędów”, „Pomnik Józefa Ufy”.
- **Gmina Domaniewice:** „Wyposażenie świetlicy wiejskiej w Rzeczycach”, „Wyposażenie świetlicy wiejskiej w Sapach”, „Rozbudowa świetlicy wiejskiej w miejscowości Strzebieszew”, „Rozbudowa świetlicy wiejskiej w miejscowości Krępa”.
- **Gmina Kiernozia:** "Budowa siłowni zewnętrznej – miejsca rekreacji i sportu w miejscowości Kiernozia", "Postument dzika na Rynku Kopernika jako element podkreślający tradycje i charakter Gminy Kiernozia", "Gmina Kiernozia w obiektywie – warsztaty fotograficzne dla społeczności lokalnej", "Witacze – źródłem informacji turystycznej o Gminie Kiernozia", " Remont połączony z modernizacją w istniejącej świetlicy wiejskiej w miejscowości Brodne – Józefów”
- **Gmina Kocierzew Południowy:** "Wyposażenie świetlicy wiejskiej w Kocierzewie Południowym oraz organizacja działań aktywizacyjnych i rekreacyjnych dla dzieci i młodzieży z terenu gminy

Kocierzew Południowy", "Festyn rodzinny w Kocierzewie Południowym drogą do integracji i aktywizacji mieszkańców", "Rozpowszechnianie walorów kulturowych i turystycznych Gminy Kocierzew Południowy poprzez wydanie albumu promocyjnego"

- **Gmina Łowicz:** " Wyposażenie świetlicy wiejskiej oraz warsztaty kulinarne kuchni regionalnej dla mieszkańców sołectwa Wygoda ", " Kawiarenka internetowa wraz z zapleczem gastronomicznym dla wsi Jastrzębia i gminy Łowicz", " Renowacja cmentarza wojennego z II wojny światowej - Rydwan", " Rajd "Szlakiem Adama z Bochenia oraz wydanie publikacji "
- **Gmina Nieborów:** „Opowieści o Nieborowie”, „Promocja kultury obszaru poprzez organizację jubileuszu 80-lecia SP w Nieborowie”, „Folder o Niebrowie”, „Warsztaty muzealne dla grup szkolnych”.
- **Gmina Zduny:** „Utwardzanie terenu przy pomniku poległych wraz z przedłużeniem odcinka chodnika dla pieszych”, „Publikacja i tablice informacyjne przy wjeździe”, „Świetlica wiejska Złaków – Borowy”, „Doposażenie siłowni w Złakowie Kościelnym”.

Reprezentatywność LGD

Skład członkowski LGD jest reprezentatywny dla lokalnej społeczności i uwzględnia przedstawicieli grup docelowych przedsięwzięć zaplanowanych do realizacji w ramach LSR:

- sektor publiczny – gminy reprezentowane przez wójtów,
- sektor społeczny – OSP, KGW, inne organizacje działające na rzecz mieszkańców,
- sektor gospodarczy – przedsiębiorcy i rolnicy,
- mieszkańcy – mieszkańcy obszaru objętego LSR.

LGD liczy ogółem 48 członków zwyczajnych, w tym sektor publiczny reprezentuje 10 osób, sektor społeczny – 11 organizacji, sektor gospodarczy – 12 podmiotów, a mieszkańców – 15 osób. Każdy z członków może wykonywać na rzecz LGD nieodpłatną pracę świadczyć doradztwo na rzecz zarówno samej organizacji jak i innych członków. Może wspierać biuro LGD w pracach przygotowawczych oraz zgłaszać i aktywnie włączać się w działania na rzecz ludności wiejskiej. LSR obejmuje działania na rzecz poprawy zatrudnienia i tworzenia miejsc pracy, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu (w tym promocji sektora ekonomii społecznej). Ma wśród swoich członków przedstawicieli grup defaworyzowanych – łącznie 29 osób, co daje powyżej 60 % składu członkowskiego:

osoby niepełnosprawne – 0 osób,

osoby do 35 r.ż. - 6 osób,

osoby 55+ - 12 osób,

kobiety – 19 osób.

W celu komunikowania się z w/w grupami wykorzystane zostaną publikacje w prasie lokalnej, informacje na portalu LGD, urzędów gmin, PUP, stronach społecznościowych organizacji wchodzących w skład LGD, wysyłka mailingowa oraz informacje na tablicach i przekazywane za pośrednictwem soltysów, lokalnych liderów. Dla wskazanych grup defaworyzowanych przewidziano następujące działania: szkolenia z zakładania własnej działalności gospodarczej (w różnych formach, w tym np spółdzielni socjalnych), pozyskiwania środków zewnętrznych, subsydiowanie środków na spotkania integracyjne, warsztaty, zajęcia, pomoc w zakładaniu i organizowaniu klubów. LGD ma zamiar stać się lokalnym animatorem i propagatorem przedsiębiorczości społecznej na terenie swojej działalności.

Poziom decyzyjny – Rada Decyzyjna

Liczebność organu decyzyjnego wynosi 15 osób. W skład Rady Decyzyjnej wchodzi:

- 5 przedstawicieli sektora gospodarczego
- 8 kobiet
- 2 osoby poniżej 35 r.ż.

Sektor	Liczba członków w radzie decyzyjnej	% udział
Publiczny	4	27%
Gospodarczy	5	33%
Społeczny	6	40%
Rzem	15	100%

Ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu nie ma więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji przez Radę. Parytet zostanie zachowany każdorazowo przy głosowaniach nad wyborem operacji . Wybory operacji do dofinansowania będą dokonywane zgodnie z procedurą wyboru –

w ocenie danego wniosku nie będą mogli brać udziału członkowie Rady wobec których mogą zaistnieć wątpliwości co do ich bezstronności (np. powiązania rodzinne lub służbowe z projektodawcą). W biurze LGD będzie prowadzony Rejestr grup interesu członków Rady. Nie dopuszcza się upoważniania osób trzecich do udziału w podejmowaniu decyzji – funkcje członków Rady mają być pełnione osobiście (w przypadku osób prawnych przez osoby, które na podstawie dokumentów statutowych lub uchwał właściwych organów są uprawnione do reprezentacji). Członkowie rady będą zobowiązani do uczestnictwa w cyklu szkoleń z zakresu oceny wniosków w celu rozwoju kompetencji i wiedzy w zakresie LSR. Za czuwanie nad prawidłowym przebiegiem procesu oceny i wyboru operacji w ramach wdrażania LSR, poprawnością dokumentacji oraz zgodności formalnej odpowiedzialny będzie Kierownik Biura.

Zasady funkcjonowania LGD

Stowarzyszenie LGD „Ziemia Łowicka“ jest partnerstwem trójsektorowym, składającym się z przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego, działającym jako Lokalna Grupa Działania (LGD). Stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym i trwałym zrzeszeniem osób fizycznych i prawnych, w tym jednostek samorządu terytorialnego, mającym na celu działania na rzecz rozwoju obszarów wiejskich poprzez:

- a. opracowanie Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR) i przystąpienie do konkursu na jej realizację, organizowanego przez samorząd województwa;
- b. rozpowszechnianie założeń zatwierdzonej LSR na obszarze LGD;
- c. prowadzenie bezpłatnego doradztwa w zakresie przygotowywania projektów związanych z realizacją LSR;
- d. upowszechnianie informacji o warunkach i zasadach udzielania pomocy na realizację projektów przedkładanych przez wnioskodawców, kryteriach wyboru projektów oraz sposobie naboru wniosków o pomoc w ramach realizacji LSR;
- e. ogłaszanie naborów i dokonywanie wyboru projektów do finansowania z puli środków przyznanych LGD na realizację LSR

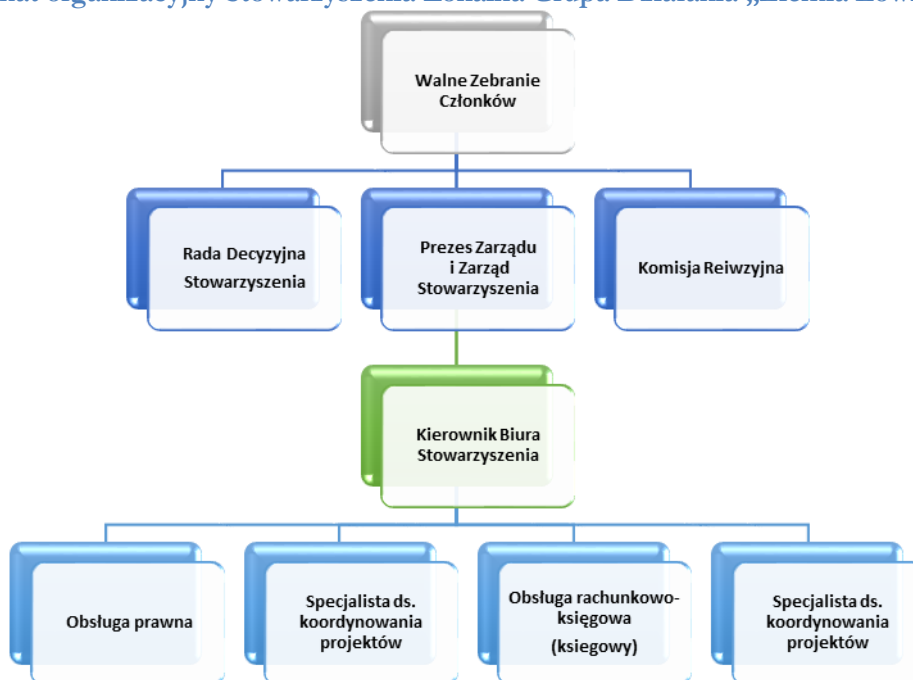
Stowarzyszenie działa na podstawie przepisów ustaw i rozporządzeń wskazanych w rozdziale „Forma prawna“ niniejszego dokumentu oraz na podstawie Statutu Stowarzyszenia.

Władzami Stowarzyszenia są:

1. Walne Zebranie Członków – najwyższy organ,
2. Zarząd – organ zarządzający Stowarzyszeniem,
3. Rada Decyzyjna – organ decyzyjny.
4. Komisja Rewizyjna – organ kontrolny,

Szczegółowe zasady funkcjonowania Walnego Zebrania Członków, Zarządu, Rady Decyzyjnej i Komisji Rewizyjnej reguluje **Statut Stowarzyszenia**, który precyzyjnie określa m.in. skład (liczebność), zasady powoływania/ odwoływania oraz kompetencje członków poszczególnych organów Stowarzyszenia.

Rysunek 2 Schemat organizacyjny Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Ziemia Łowicka”

Poziom szczegółowości Statutu Stowarzyszenia LGD „Ziemia Łowicka” umożliwia ograniczenie liczby pozostałych dokumentów wewnętrznych regulujących działania LGD. Statut Stowarzyszenia LGD „Ziemia Łowicka” reguluje kwestie związane z: ogólnymi zasadami działania Stowarzyszenia, rodzajami członkostwa w Stowarzyszeniu, określeniem struktury i kompetencji Władz Stowarzyszenia oraz pozostałych organów decyzyjnych i kontrolnych, dysponowaniem majątkiem Stowarzyszenia oraz sposobem jego rozwiązania. Poza Statutem Stowarzyszenia działania organów wewnętrznych LGD regulują zamieszczone na schemacie poniżej dokumenty.

Rysunek 3 Dokumenty wewnętrzne regulujące działania Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Ziemia Łowicka”

Regulamin Zarządu Stowarzyszenia, Rady Decyzyjnej, Komisji Rewizyjnej oraz Regulamin Walnego Zebrania Członków uchwalane/ zatwierdzone i zmieniane są przez Walne Zebranie Członków. Pozostałe wskazane wyżej dokumenty (Regulamin Biura LGD oraz Procedura Naboru Pracowników) zatwierdzone i zmieniane są przez Zarząd Stowarzyszenia.

Potencjał ludzki LGD a regulaminy organu decyzyjnego/zarządu/biura

W związku z odpowiedzialnością spoczywającą na partnerstwie, które ma za zadanie wybór operacji na poziomie lokalnym, które jednocześnie będą zgodne ze strategią sporządzono Procedurę Naboru Pracowników wraz z niezbędnymi załącznikami. Gwarantuje ona, iż osoby zaangażowane w pracę na rzecz LGD będą posiadały odpowiednie kompetencje i zasoby do tworzenia i zarządzania procesami rozwoju na poziomie lokalnym. Zarząd Stowarzyszenia LGD zatrudniać będzie pracowników Biura LGD w ramach otwartego i konkurencyjnego naboru ofert na poszczególne stanowiska, którzy odpowiedzialni będą za wdrażanie LSR. Otwartość naboru będzie realizowana poprzez upowszechnianie informacji o wolnych stanowiskach pracy na stronie internetowej oraz w prasie lokalnej lub o zasięgu regionalnym i w Powiatowym Urzędzie Pracy. Natomiast konkurencyjność naboru będzie realizowana poprzez zastosowanie procedury i narzędzi, które umożliwiają wybór osoby najlepiej przygotowanej do pracy na danym stanowisku, która w największym stopniu spośród zgłaszających się kandydatów spełnia wymogi ogłoszenia o naborze. Oprócz tego w Statucie Stowarzyszenia oraz w Regulaminach funkcjonowania poszczególnych organów opisano jakie kompetencje wymagane są w LGD na konkretnych stanowiskach, w tym: w organie decyzyjnym czy w zarządzie.

Efektywne funkcjonowanie LGD i realizacja LSR wymagają stworzenia właściwych warunków technicznych – lokalowych. LGD posiada biuro umożliwiające prowadzenie bieżącej obsługi kancelaryjnej, przyjmowanie interesantów oraz przechowywanie dokumentów. Obsługa prawna i finansowo-księgową prowadzona będzie w oparciu o zlecenie usługi na zewnątrz firmie o właściwym profilu działalności (Kancelaria Prawna, Biuro Rachunkowe) lub zatrudnienie pracowników zgodnie z **Procedurą Naboru Pracowników wraz z niezbędnymi załącznikami** (zał. do wniosku nr 13). W celu rozwoju odpowiednich kompetencji pracowników biura oraz członków organu decyzyjnego określono plan szkoleń na lata 2016-2022, który uwzględni 4 zasadnicze kwestie: zasady wdrażania LSR, zasady

aplikowania o środki oraz ich rozliczanie, zasady oceny i wyboru projektów oraz zasady ewaluacji i monitoringu – (zał. nr 14 do wniosku)

Wszyscy pracownicy Biura będą zobowiązani odpowiednio zabezpieczać i przechowywać oryginały dokumentów związanych z wdrażaniem LSR w zakresie zadań należących do ich zakresów obowiązków. Dokumentacja dotycząca realizacji LSR będzie przechowywana w oddzielnych opisanych i oznakowanych teczkach/segregatorach.

Partycypacyjny charakter Lokalnej Strategii Rozwoju

Prace przygotowawcze nad Lokalną Strategią Działania LGD „Ziemia Łowicka“ obejmowały szereg działań z udziałem lokalnej społeczności. Między innymi przygotowano Plan Włączenia Społeczności w przygotowanie Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia LGD „Ziemia Łowicka“ na lata 2014 – 2020. Przed przystąpieniem do prac ze społecznością lokalną przeprowadzono analizę, która pozwoliła określić jej skład, poznać głównych aktorów i na tej podstawie dobrano najtrafniejsze metody współpracy.

Działania podzielone zostały na następujące etapy:

1. Określenie bieżącej sytuacji oraz potrzeb z tego wynikających. Na tym etapie wykonana została **analiza dokumentów strategicznych** obszaru pod kątem diagnozy obszaru, zdefiniowania priorytetów (problemów i potrzeb). Szczegółowo zbadano dokumenty ewaluacyjne i podsumowujące ostatni okres programowania oraz zapisane tam wnioski i rekomendacje. W pracach na tym etapie brali również udział, na równych zasadach i przy zachowanych proporcjach, przedstawiciele wszystkich sektorów, na których oparte jest działanie LGD, tj. przedstawicielami sektora społecznego, publicznego, gospodarczego i mieszkańców. Na podstawie podjętych na tym etapie działań przygotowano diagnoza obszaru pokazującą stan obecny oraz przewidywane trendy w obszarach istotnych dla działań Stowarzyszenia.
2. Określenie przyjętej koncepcji. Na tym etapie określono koncepcję, w tym zidentyfikowano główne cele i przedsięwzięcia oraz grupy docelowe. Służyły temu szerokie **konsultacje społeczne** (ankietowanie tradycyjne- papierowe oraz w formie elektronicznej, spotkania informacyjno-konsultacyjne z mieszkańcami w każdej gminie) co gwarantowało partycypacyjny charakter tworzenia dokumentu.
3. Formułowanie założeń strategicznych. Na tym etapie określono poszczególne elementy tworzące LSR. W formułowaniu założeń udział wzięli wszyscy partnerzy LGD. Do udziału w przygotowaniu LSR włączona została również cała społeczność obszaru. Projekt LSR poddany został konsultacjom społecznym poprzez umieszczenie na stronie www. LGD oraz umożliwienie zainteresowanym wprowadzania zmian/ propozycji do dokumentu za pośrednictwem specjalnie przygotowanego formularza. Zainteresowane grupy odbiorców oraz przedstawiciele LGD „Ziemia Łowicka” brali również udział w konstruowaniu/ formułowaniu wskaźników realizacji LSR oraz identyfikowaniu grup docelowych dokumentu. Ponadto dokument poddany został konsultacjom z zewnętrznymi ekspertami.
4. Przyjęcie Lokalnej Strategii Rozwoju. Ostatnim etapem tworzenia dokumentu było przyjęcie go przez organ zarządzający LGD „Ziemia Łowicka”. Określenie podziału i harmonogramu zadań w początkowym okresie prac pozwoliło na dotarcie z informacją o przygotowaniu LSR i dało możliwość włączenia się w jej przygotowanie szerokiemu gronu zainteresowanych, dzięki czemu dokument ma partycypacyjny charakter uwzględniający interesy mieszkańców obszaru. Tworząc LSR duży nacisk położono na uwzględnienie partycypacji grup istotnych z punktu widzenia realizacji LSR (w tym grup defaworyzowanych, w szczególności ze względu na dostęp do rynku pracy i/lub zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym). W związku z powyższym ankiety dystrybuowane były również wśród grup defaworyzowanych.

Angażowanie lokalnej społeczności w Lokalną Startegię Rozwoju LGD „Ziemia Łowicka“ nie zostanie zakończone na etapie przygotowania głównych założeń dokumentu. Stowarzyszenie zaangażuje również mieszkańców objętych obszarem oddziaływania LSR w procesy związane z:

- monitorowaniem i oceną realizacji strategii, która przeprowadzona zostanie za pośrednictwem specjalnie przygotowanej do tego celu ankiety dystrybuowanej o wśród zainteresowanych grup mieszkańców (realizatorzy projektów współfinansowanych przez LGD oraz ich beneficjenci), ze szczególnym uwzględnieniem grup defaworyzowanych. Za działania monitorujące dokument strategiczny odpowiedzialny będzie pracownik Biura LGD posiadający odpowiednie kwalifikacje i doświadczenie. Ocena realizacji i monitoring LSR będzie możliwa zarówno w formie papierowej jak i elektronicznej.

- aktualizacją strategii. W toku realizacji zadań określonych w ramach LSR może zająć konieczność weryfikacji założonych wcześniej celów/zadań/działań. Zainteresowane grupy odbiorców za pośrednictwem specjalnie do tego celu przygotowanego formularza będą miały możliwość w uzasadnionych przypadkach nanieść zmiany w formie aktualizacji pierwotnych zapisów. Możliwe będzie zgłaszanie propozycji zmian aktualizacyjnych w formie papierowej oraz elektronicznej.
- opracowaniem i zmianą lokalnych kryteriów wyboru. Potencjalni beneficjenci LSR będą również w uzasadnionych przypadkach mieli możliwość zgłosić uwagi oraz propozycje zmian lokalnych kryteriów wyboru projektów. Możliwość zgłaszania uwag w tym zakresie będzie możliwa w formie papierowej.

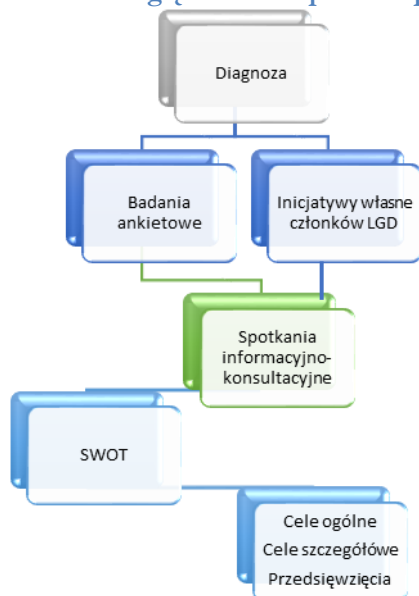
Uzasadnienie zastosowanych metod badawczych:

Ankieta to jedna z form badań przeprowadzana w celu uzyskania zdania większości, na temat postawionego problemu badawczego, najczęściej za sprawą kwestionariusza z pytaniami zamkniętymi i otwartymi, możliwe do wypełniania przez respondenta. Za pośrednictwem tej metody oraz zastosowanych tam pytań (otwartych lub/ i zamkniętych) uzyskuje się wyniki badań w postaci ilościowej lub/i jakościowej. Grupa respondentów wybierana do próby na ogół jest przypadkowa, jednak w zależności od postawionych pytań badawczych oraz sposobu dystrybuowania kwestionariusza, w gronie ankietowanych powinny znaleźć się osoby, które uwiarygodnią przeprowadzany eksperyment. W przypadku ankiety na potrzeby tworzenia LSR grupa docelowa nie była mocno zawężona. W badaniu mogli wziąć udział wszyscy mieszkańcy obszaru oddziaływania LGD „Ziemia Łowicka“. Ważnym aspektem decydującym o liczbie zwrotów ankiet jest jej zwięzła forma, która zachęca ankietowanych do wypełniania formularzy i przekazywania swoich spostrzeżeń i sugestii. W związku z koniecznością zebrania informacji od jak największej liczby potencjalnych beneficjentów LSR zdecydowano się na zastosowanie tej metody badawczej.

Spotkania informacyjno- konsultacyjne. Na podstawie zebranych w ankietach informacji przygotowano zestawienia najczęściej pojawiających się odpowiedzi i pomysłów, które następnie przedstawiono na organizowanych w każdej gminie spotkaniach informacyjno- konsultacyjnych. W ramach przeprowadzonych w ten sposób konsultacji zweryfikowano zaproponowane w ankietach pomysły. Za pośrednictwem dwuetapowego procesu konsultacji społecznych wyodrębniono przedstawione w niniejszym dokumencie cele strategiczne oraz głównie założenia LSR.

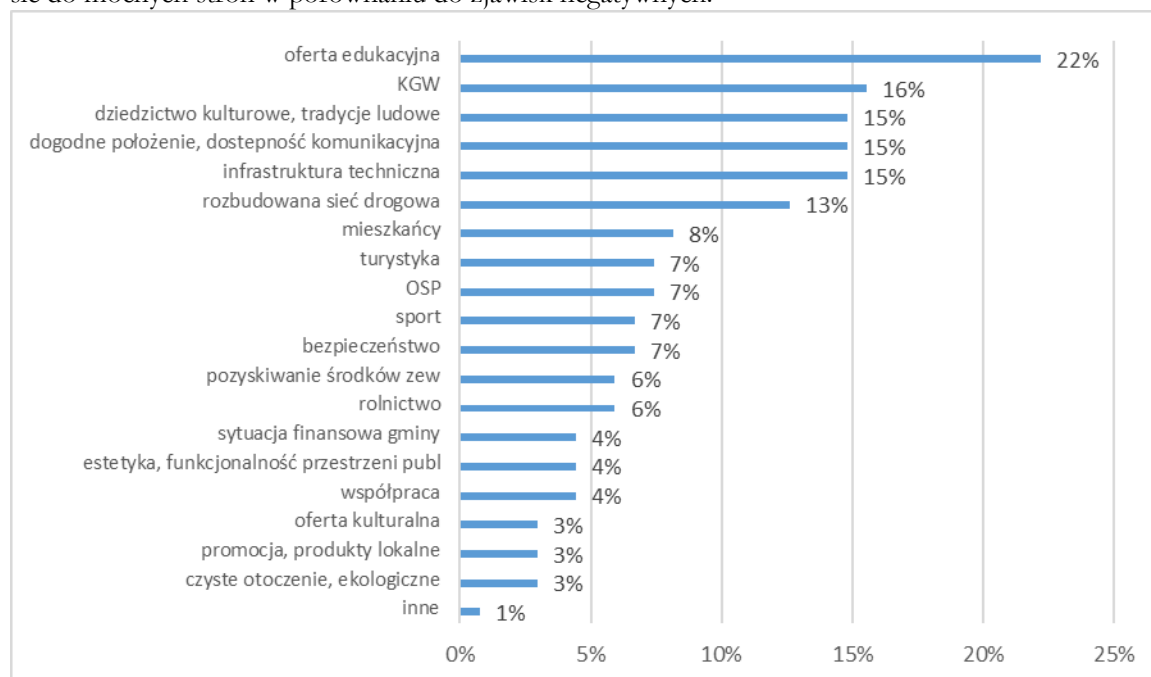
Należy podkreślić, iż zastosowany na potrzeby tworzenia niniejszego dokumentu dwuetapowy proces konsultacji społecznych pozwolił wypracować optymalne cele zachowując jednocześnie właściwe proporcje między rozwiązaniami zaproponowanymi w ankietach czy spotkaniach informacyjno- konsultacyjnych a inicjatywami własnymi członków LGD „Ziemia Łowicka“.

Rysunek 4 Etapy tworzenia LSR z uwzględnieniem procesu partycypacji społecznej

W konsultacjach społecznych przeprowadzonych na etapie przygotowywania LSR wzięło łącznie udział 189 osób ze wszystkich gmin wchodzących w skład stowarzyszenia. Głównym celem było rozpoznanie opinii i pomysłów na przyszły rozwój obszaru LGD oraz identyfikacja jego głównych zasobów i mocnych stron. Wśród atutów obszaru LGD najczęściej wskazywano na bogatą ofertę edukacyjną, ważną

rolę aktywnych kół gospodyń wiejskich oraz bogate tradycje ludowe i kulturowe dziedzictwo regionu wyróżniające Ziemię Łowicką na tle kraju. Na wykresie poniżej przedstawiono odpowiedzi udzielane przez respondentów w ujęciu %. Należy jednak zwrócić uwagę na niski procent odpowiedzi odnoszący się do mocnych stron w porównaniu do zjawisk negatywnych.

Analizując wyniki konsultacji pod kątem głównych problemów zgłaszanych przez respondentów można zauważyć, iż **podstawowym problemem** jaki zgłaszany był przez uczestników badań były kolejno: **słaby stan lokalnej infrastruktury technicznej (47%), trudna sytuacja na lokalnym rynku pracy (39%), niska aktywność mieszkańców (34%) oraz słaba infrastruktura i oferta turystyczna, kulturalna i usługowo – rekreacyjna (22%)**. Pokrywały się one również ze zdiagnozowanymi słabymi stronami poszczególnych gmin wskazywanymi przez mieszkańców wśród których odnotowano dodatkowo także kwestie dotyczące słabości przepływu informacji, komunikacji społeczności lokalnych, jak również konieczność monitorowania stanu środowiska naturalnego i przeciwdziałanie zanieczyszczeniom (po 8%). Zdecydowana większość źle oceniła lokalny rynek pracy (brak miejsc pracy)- 82%, jak również obecne szanse powodzenia własnej działalności gospodarczej – 48%. Wg mieszkańców najchętniej na poprawę na rynku pracy wpłynęłyby działania związane z dotacjami dla osób rozpoczynających własną działalność, w tym np w formie agroturystyki (60%), preferencyjne warunki dla abosłwentów (a więc osób bardzo młodych mających trudności z wejściem na rynek pracy (33%), szkolenie i doradztwo z zakresu prowadzenia działalności gospodarczej, szkolenia dla osób bezrobotnych (58%). Jako główne kierunki rozwoju obszaru LGD wskazywano m.in.: rozwój rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego (42%), tworzenie pozarolniczych miejsc pracy (39%), aktywizacja zawodowa (32%), rozwój infrastruktury technicznej – wodociągi, kanalizacja, drogi (32% i 26%), promocja produktów i usług o charakterze lokalnym i regionalnym (26%), szkolenia z prowadzenia własnej działalności oraz promocję zdrowia (po 24%). Główne kierunki rozwoju definiowane przez respondentów przedstawiono na wykresie poniżej.

Za najbardziej potrzebne do zrealizowania w perspektywie lat 2016-2020 uznano następujące zadania: walkę z bezrobociem (poprzez aktywizację, tworzenie nowych miejsc pracy, inwestycje gospodarcze, dotacje, itp) – 75%, poprawę stanu infrastruktury technicznej – 62%, integrację społeczności lokalnej (poprzez festyny, wydarzenia dla lokalnej społeczności) – 54%, budowę i modernizację istniejącej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej – 54%.

Reasumując najważniejsze problemy regionu, wskazywane przez mieszkańców, uwzględniono w trakcie przygotowywania niniejszego dokumentu strategicznego w następujących celach i kierunkach działań:

Cel I Równomierny rozwój infrastruktury na terenie LGD – odpowiada na zgłaszany stan infrastruktury technicznej (zwłaszcza wodociągowo-kanalizacyjnej oraz drogowej i okołodrogowej oraz społeczno-kulturalnej),

Cel II Aktywizacja zawodowa i społeczna mieszkańców obszaru LGD – odpowiada na zgłaszany problem bezrobocia na obszarze o charakterze gł. rolniczym i niskiej aktywności lokalnej mieszkańców, promocji zdrowia i aktywności fizycznej, wsparcia grup zagrożonych wykluczeniem

Cel III Podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru LGD – odpowiada na zgłaszany problem słabej oferty turystycznej i usługowo-rekreacyjnej w stosunku do istniejącego w regionie potencjału i folkloru łowickiego oraz problem bezrobocia poprzez budowę potencjału nowych miejsc pracy zw. z agroturystyką.

Diagnoza – opis obszaru i ludności

Uwarunkowania przestrzenne- spójność przestrzenna

Niniejsza Lokalna Strategia Rozwoju obejmuje obszar ośmiu gmin wiejskich: Bielawy, Chaśno, Domaniewice, Kiernozia, Kocierzew Południowy, Łowicz, Nieborów oraz Zduny. Wszystkie Gminy wchodzące w skład LGD „Ziemia Łowicka“ zlokalizowane są w centralnej Polsce w północno-wschodniej części województwa łódzkiego, w powiecie łowickim.

Niekwestionowanym atutem partnerstwa jest położenie w pobliżu dużych aglomeracji miejskich: łódzkiej, warszawskiej, toruńskiej oraz bydgoskiej stanowiących źródło potencjalnych inwestorów i użytkowników obszarów atrakcyjnych przyrodniczo, turystycznie i gospodarczo. Dodatkowym atutem jest również dogodne położenie komunikacyjne Gminy należące do Stowarzyszenia zlokalizowane są w rejonie skrzyżowania dróg krajowych oraz autostrad wschód – zachód A2 (Terespol – Świecko) i północ-południe A1 (Gdańsk – Gorzyce). Ponadto przez jego obszar oddziaływania LGD przebiega magistrala kolejowa prowadząca ze wschodu na zachód Polski (połączenie linii kolejowej nr 2 Terespol - Warszawa oraz linii kolejowej nr 3 Warszawa – Kunowice).

Powierzchnia działania LGD „Ziemia Łowicka“ obejmuje 855 km² co stanowi 87% całkowitej powierzchni powiatu łowickiego oraz niemal 5% całkowitej powierzchni województwa łódzkiego. Obszar LGD obejmuje 176 sołectw: 39 w gminie Bielawy, 16 w gminie Chaśno, 12 w gminie Domaniewice, 20 w gminie Kiernozia, 19 w gminie Kocierzew Południowy, 26 w gminie Łowicz, 20 w gminie Nieborów oraz 24 w gminie Zduny. Rysunek poniżej przedstawia zwarty obszar działania LGD „Ziemia Łowicka“.

Rysunek 5 Spójność przestrzenna LGD „Ziemia Łowicka”

Źródło: <http://www.lgdziemialowicka.pl/?q=content/o-nas>

Uwarunkowania przyrodnicze- spójność przyrodnicza

Geograficznie Ziemia Łowicka położona jest na dwóch równinach:

- Kutnowskiej oraz
- Łowicko- Błońskiej.

Równina Kutnowska – to obszar położony na północ od doliny Bzury. Ma charakter płaskiej, wyrównanej powierzchni o wysokościach od 90 do 110 m n.p.m., przeciętej dolinami lewobrzeżnych dopływów Bzury: Igli, Słudwi z Przysową i Nidą. Teren ten jest prawie pozbawiony lasów i ma charakter typowo rolniczy. Gleby tej części są zróżnicowane; miejscami na piaskach naglinowych i na ciężkich glinach morenowych występują gleby brunatne, natomiast na podłożu pyłów powstały czarne ziemie.

Równina Łowicko- Błońska – to obszar zajmujący środkowo-południową część Ziemi Łowickiej, na południe od doliny Bzury. Jest to płaski, lekko pochylony na północ obszar o wysokościach od 85 do 100 m n.p.m., przecięty płytkimi dolinami prawobrzeżnych dopływów Bzury (Mroga, Bobrówka, Uchanka, Zwierzyniec (Zwierzynka) i Skierniewka). Ta część jest nieco bogatsza w lasy niż część północna. Główne skupiska leśne to: Las Stanisławów (okolice Bielaw) oraz kompleksy leśne na południowy wschód od Łowicza, wchodzące w skład Puszczy Bolimowskiej. Znajdują się tutaj również najżyźniejsze gleby (brunatnoziemi i czarne ziemie na pylastej lub piaszczystej pokrywie glin morenowych), które są podstawą dobrze rozwiniętego na tym terenie rolnictwa.

Niemal we wszystkich gminach wchodzących w skład LGD „Ziemia Łowicka“ występują obszary cenne przyrodniczo, a z tego względu prawnie chronione. Występowanie takich terenów również wpływa na spójność przyrodniczą gmin objętych działaniami LGD. Poniżej przedstawiono krótką charakterystykę obszarów prawnie chronionych w podziale na poszczególne gminy, w których takie obszary występują.

Gmina Bielawy

W dolinie rzeki Bzury utworzono Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Bzury. Obejmuje on dolinę rzeki Bzury wraz z doliną dolnej Mrogi (pow. 10 690 ha na terenie gminy Bielawa, na terenie Powiatu ok. 16 890 ha). Dodatkowo obejmuje on zbudowane w dolinach tych rzek kompleksy stawów hodowlanych w Psarach, Borowie i Walewicach, które uznane są za ostoje Corine¹, czyli obszary, które są szczególnie cenne dla ochrony przyrody w skali europejskiej. Na terenie gminy znajduje się również dwanaście pomników przyrody. Są to głównie pojedyncze drzewa, który występują w zabytkowych parkach dworskich oraz w pobliżu kościołów i cmentarzy. Zabytkowe parki, w których występują pomniki przyrody znajdują się m.in. w Piaskach Bankowych, Borowie, Łazinie, Psarach, Walewicach, Mrodzie i Sobocie. W miejscowości Borówek znajduje się park gminny, który objęty jest ochroną na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Gmina Domaniewice

Dużym walorem krajobrazu są dość rozległe kompleksy leśne w dolinie rzeki Bobrówki oraz akweny – dwa jeziora – Rydwan (64,5 ha) oraz Okręt (172,5 ha), które uznane są za ostoje Corine² i wykorzystywane są jako stawy hodowlane. Objęte są również ochroną jako Obszar Chronionego

¹ – jeden z działów tematycznych systemu CORINE (*Coordination of Information on the Environment* - system informacji na temat przyrody nadzorowany przez Europejską Agencję Środowiskową) obejmujący typowanie ostoi przyrodniczych o znaczeniu europejskim, sporządzenie opisu bogactwa przyrodniczego kraju, inicjowanie prac nad krajowym systemem informacyjnym ochrony przyrody.

² j.w.

Krajobrazy Doliny Bzury zajmujący na terenie gminy obszar o powierzchni ok. 2 500 ha. Ponadto projektuje się utworzenie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego Stawy – Rydwan.

Gmina Kiernozia

Na terenie gminy Kiernozia ustanowiono obszar chronionego krajobrazu obejmujący dolinę Przysowy. Na terenie byłego województwa płockiego przebadano awifaunę obszaru starorzeczy i tofianek w dolinie Przysowy, gdzie planuje się utworzenie rezerwatu przyrody. Ochroną konserwatorską objęto jeden pomnik przyrody - dąb szypulkowy w zabytkowym parku w Kiernozi. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kiernozia wskazuje do objęcia ochroną w postaci zespołu przyrodniczo – krajobrazowego terenów położonych w dolinie Przysowy przyległych do projektowanego rezerwatu przyrody oraz terenów kompleksu leśnego "Kiernozia" wraz z przyległymi terenami rolnymi zadrzewionymi oraz zespołem parkowo - pałacowym w Kiernozi.

Gmina Kocierzew Południowy

W gminie istnieją trzy pomniki przyrody – 3 stare drzewa na cmentarzu Parafii Rzymsko-Katolickiej w Kocierzewie.

Gmina Łowicz

W dolinie Bzury na wschód od Łowicza znajduje się kompleks stawów otoczonych przez łąki. Około 10% powierzchni stawów porośniętych jest szuwarem trzcinowym, który jest miejscem lęgowym dla wielu rzadkich i zagrożonych gatunków ptaków. Stawy Łowicz-Mysłaków uznane są za Ostoję Corine - obszar szczególnie cenny dla ochrony przyrody - o znaczeniu europejskim. Na terenie gminy położony jest niewielki fragment – 2 500 ha Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Bzury. Jeden pomnik przyrody znajduje się we wsi Niedźwiada jest to wiąz szypulkowy o obwodzie 335 cm.

Gmina Nieborów

Walory gminy w znacznej części objęte są ochroną. Południowo – wschodnia część to obszar Bolimowskiego Parku Krajobrazowego, w którego granicach znajduje się rezerwat przyrody „Polana Siwica” o powierzchni 68,55 ha. Na tym obszarze znajdują się podmokłe, niedostępne łąki, bagniska wypełnione wodą oraz stare wyrobiska po torfie, które stanowią ostoję zwierzyny oraz wielu gatunków ptaków. Wokół granicy Parku ustanowiono strefę ochronną o szerokości 200 m. Na terenie Gminy znajduje się również ok. 2 000 ha Bolimowsko – Radziejewickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Obejmuje on m.in. założenia parkowo – pałacowe Arkadii i Nieborowa, które uznane są za zabytki architektury najwyższej klasy, a także inne cenne przyrodniczo i kulturowo obszary położone wokół Bolimowskiego Parku Krajobrazowego.

Gmina Zduny

Na terenie gminy znajduje się fragment Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Bzury – ok. 1 300 ha. Ponadto ustanowiono tam również formy ochrony w postaci następujących pomników przyrody:

- wiąz szypulkowy w Zdunach – wiek ok. 200 lat,
- jesion wyniosły w Nowych Zdunach,
- wiąz szypulkowy – 3 szt. na cmentarzu w Bąkowie Górnym.

W miejscowości Zduny Dąbrowa znajduje się park wiejski chroniony również na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Uwarunkowania kulturowe i historyczne – spójność kulturowa i historyczna

W świecie, w którym tradycyjne lokalne oraz narodowe tożsamości stają się coraz bardziej płynne z racji procesów globalizacyjnych oraz glocalizacyjnych coraz ważniejszą kwestią staje się pielęgnowanie lokalnej kultury. Tradycja odgrywa szczególną rolę – wpływa na kształt tożsamości społecznej, pozwalając zarówno jednostce, jak również zbiorowości dokonywać identyfikacji w zmieniającym się świecie, dlatego działania LGD będą ściśle nawiązywały i odwoływały się do tego bogactwa. Ziemia Łowicka stanowi kolebkę najbardziej rozpoznawanej gałęzi polskiego folkloru – folkloru łowickiego. Granice geograficzne Ziemi Łowickiej są płynne i trudno jednoznacznie określić jej obszar. Odnosząc się jednak do historycznych opracowań uznać należy, iż granice Ziemi Łowickiej tożsame są z granicami dawnego Księstwa Łowickiego, które obejmowało dzisiejszy powiat łowicki oraz zachodnią część powiatu skierniewickiego. Region Ziemi Łowickiej skrywa wielkie bogactwo dziedzictwa kulturowego oraz historycznego, które spaja cały region działania LGD „Ziemia Łowicka“. Jego główne elementy to:

1. strój ludowy:

- damski, który składa się z nakrycia głowy (jedwabnica, szalinówka, chusta płócienna ozdabiana chawtem) i koszuli oraz kiecki i zapaski, a także obuwia. Koszule, zwane bielunkami, miały szerokie rękawy wszywane w mankiet oraz niewielki wykładany kołnierzyk. Ozdabiano je szyciem polskim lub ruskim haftem. Polskie szycie to kombinacja wielu ściegów, wykonywanych bawełnianymi nićmi w kolorze czerwonym, czarnym, żółtym, różowym i niebieskim. Ruski haft to po prostu haft krzyżykowy o motywie kwiatowym. Został sprowadzony do Księstwa Łowickiego z Rosji przez

żołnierzy armii. Kiecka to efekt zszycia spódnicy i stanika. Łowicki stanik był szyty z czarnego aksamitu, miał prosty krój i spełniał rolę gorsetu. Doszywany był do spódnicy, która miała nawet sześć metrów szerokości. Dla uzyskania sztywnej formy, podklejano ją mocno nakrochmaloną bawełnianą tkaniną. Zapaski także były usztywiane w ten sposób, a ozdabiano je haftem z motywem kwiatowym. Były zapinane z tyłu za pomocą klamerki. Łowiczanki nosiły także spencerki, które przysłaniały stanik kiecki. Trzewiki zakładano na białe pończoszki i sznurowano kolorowymi tasiemkami. Bizuterię stanowiły przede wszystkim intensywnie czerwone naturalne korale, a w późniejszym czasie także bursztyny;

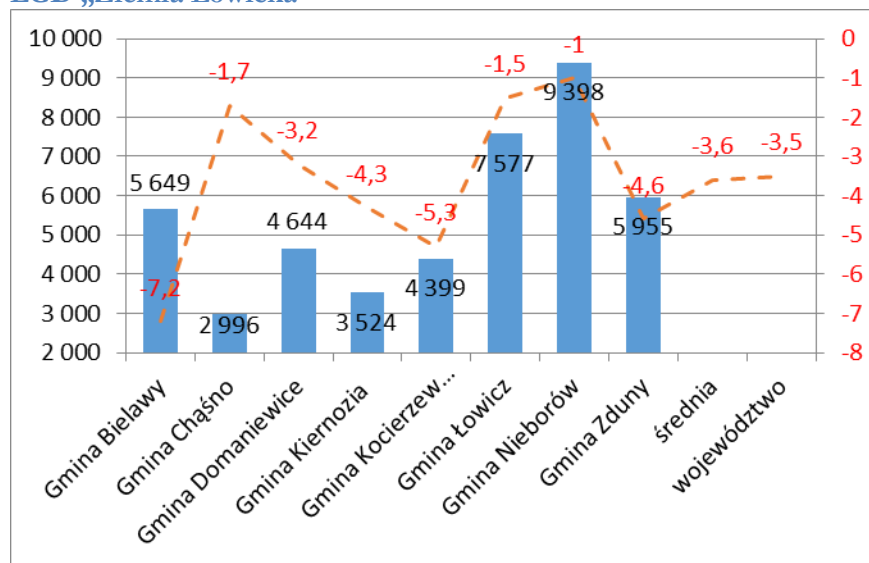
- męski, który składa się z nakrycia głowy, koszuli, kamizelki, pasa, spodni i obuwia oraz dodatków, takich jak przodzik czy rękawki. Najpowszechniejszym męskim nakryciem głowy był filcowy kapelusz z niewielkim rondem. Obszywano go aksamitem i przyozdabiano kwiatami, cekinami, kolorową włóczką, a także koralikami. Lniana bielunka, podobnie jak koszula damska, miała wykładany kołnierzyk, a zdobiono ją polskim szyciem. Ruski haft umieszczano na kołnierzyku oraz mankietach. Lejbik to kamizelka sięgająca bioder, zapinana na rząd mosiężnych guzików z wytłoczonym wizerunkiem orła. Takie same guziki przyszywano na klapkach kieszeni. Brzegi lejniku oraz szwy i dziurki od guzików obszywane były czerwonym sznureczkiem. W chłodniejsze dni na wierzch zakładano spencer, czyli odpowiednik damskiego spencerka. Pas był welniany w podłużne kolorowe pasy. Miał szerokość około 15 cm i długość 3 m. Biedniejsi chłopcy nosili białe płócienne spodnie, a lepiej usytuowani – wiśniowe lub czerwone. Pod koniec XIX w. zamożniejsze kobiety zaczęły na jednolitych materiałach tkąć kolorowe pionowe paski i w ten sposób powstał pasiak czerwony. Później wykorzystywano tkaniny pomarańczowe, na których pasy były zdecydowanie szersze i wyraźniejsze, niż na pasiaku. Krój spodni, bez względu na materiał, z którego były szyte, zawsze był taki sam. Do ich produkcji używano tylko jednego płata tkaniny, nogawki zszywane były tylko od wewnętrznej strony. Spodnie zapinane były na dwa guziki. W stroju odświętnym nogawki zawsze były wpuszczane w buty. Łowiczanie najczęściej nosili buty z długą cholewą, karbowaną przy kostce, lub obuwie z cholewą prostą i sztywną.
- 2. **Tradycje i zwyczaje**, które życiu mieszkańców Ziemi Łowickiej olbrzymią rolę odgrywały, i do dnia dzisiejszego odgrywają, różnego rodzaju doroczne uroczystości, w tym przede wszystkim święta kościelne. Czasem wiązały się one z różnymi zwyczajami i tradycjami przyjętymi w całej Polsce, a niekiedy tylko o dość wąskim regionalnym zasięgu. Do najważniejszych kultywowanych po dzień dzisiejszy tradycji i zwyczajów zaliczyć można: uroczyscie i barwnie celebrowane Boże Ciało, Boże Narodzenie, Nowy Rok, „Herody”, Siemieniec, zwyczaj maszkar, chodzenie „po dyngusie” z kogutkiem i gąkiem, sobótka, przepiórka, okrężna, pocieranie lnu, darcie pierza, potwornice, podkurek, tradycyjne wesele łowickie czy wieczór dziewczycy.
- 3. **Kulinaria**- przygotowywane potrawy dzielono na codzienne, niedzielne, głodowe, dziecięce, postne i świąteczne. Spoiwem Ziemi Łowickiej są jej produkty regionalne takie jak: powidła śliwkowe łowickie, ogórki konserwowe i kwaszone po łowicku. Ponadto produkty i potrawy charakterystyczne dla tego regionu to: chleb żytni świąteczny, kielbasa jałowcowa, śledzie z ziemniakami i chlebem, kapusta z grochem lub grzybami, klozy, tradycyjna zupa gotowana na przecierze z ogórków kiszonych lub szczawiu, gołąbki, ćwikła z chrzanem, piernik z marchwi czy pieczone jabłka.
- 4. **Rzemiosło i rękodzieło**- ważne miejsce w życiu mieszkańców Ziemi łowickiej zajmowała ceramika. Na Ziemi Łowickiej szeroko rozwinięta była także produkcja kaflów. Meblarstwo wyróżniało region łowicki od pozostałych dzięki bogatemu zdobieniu, czyniącego z mebli prawdziwe dzieła sztuki np. bogato zdobione drewniane skrzynie do przechowywania odzieży. W rzeźbie ludowej dominowały motywy religijne. Wizerunki świętych umieszczano w przydrożnych kapliczkach. Natomiast kowalstwo zyskało na znaczeniu dopiero na początku XIX stulecia. Ogromne znaczenie dla identyfikacji społeczności lokalnej mają również wycinanki i pająki łowickie. Te papierowe ozdoby pojawiły się na przełomie XIX i XX wieku.
- 5. **Gwara łowicka**- gwara łowicką nazywa się gwarą z małopolsko-mazowiecko-wielkopolskiego pogranicza dialektalnego. Cechami charakterystycznymi gwary łowickiej są: mazurzenie, czyli wymawianie „cz”, „sz”, „dz” jako „c”, „s”, „dz”, wymowa eN jako iN, wymowa oN jako óN, używanie rzeczownika dwa z rzeczownikami wszystkich wyrazów.
- 6. **Taniec, muzyka i śpiew** - tradycyjnym i najbardziej rozpowszechnionym tańcem był oberek, zwany także obertasem. Poza oberkiem, tańczy się także kujona, który jest zdecydowanie spokojniejszym tańcem oraz chodzonego. W kulturze łowickiej obecne są także różnorodne walczyki.

Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz problemów i obszarów interwencji odnoszących się do tych grup.

Działania LGD „Ziemia Łowicka” obejmują swoim zasięgiem obszar 8 gmin powiatu łowickiego zamieszkiwany łącznie przez 44 142 osoby. Wykres poniżej przedstawia udział mieszkańców

poszczególnych gmin w ogólnej liczbie mieszkańców objętych działaniami LGD. Średnia gęstość zaludnienia na obszarze LGD wynosiła 52 osoby/km², przy czym najwyższa była w gminie Nieborów (90 os/km²), zaś najmniejsza w gminie Bielawy (34 os/km²).

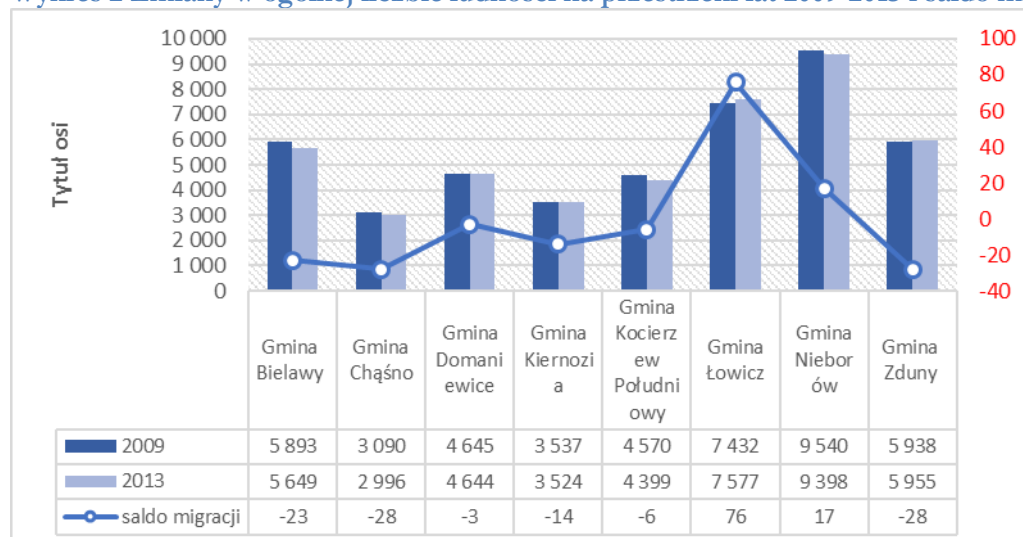
Wykres 1 Liczba ludności i przyrost naturalny w poszczególnych gminach wchodzących w skład LGD „Ziemia Łowicka”

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL, stan na koniec 2013 roku

Dane GUS wskazują, iż na przestrzeni lat 2009 – 2013 dynamicznie **maleje liczba ludności** obszaru objętego oddziaływaniem LSR. Powodem takiego stanu rzeczy są zarówno tendencje demograficzne (ujemny przyrost naturalny na poziomie -3,6 dla obszaru LGD, a więc niższy o 0,1 od średniej wojewódzkiej), jak również ujemne średnie saldo migracji odnotowane na obszarze LGD (dodatnie saldo odnotowano jedynie w gminach: Łowicz i Nieborów). Malejąca liczba mieszkańców to jeden z największych problemów społecznych, którym sprostać w najbliższym czasie muszą władze poszczególnych gmin. Należy opracować i przygotować takie działania, które zachęcą mieszkańców do pozostawiania na terenie Ziemi Łowickiej, a także przyciągną na jej teren nowych mieszkańców, gdyż zgodnie z prognozami demograficznymi dla poszczególnych regionów Polski ten proces będzie się tylko pogłębiał. Jak znaczące zmiany demograficzne (wyludnianie) zachodzą na terenie oddziaływania LSR wskazuje wykres zamieszczony poniżej.

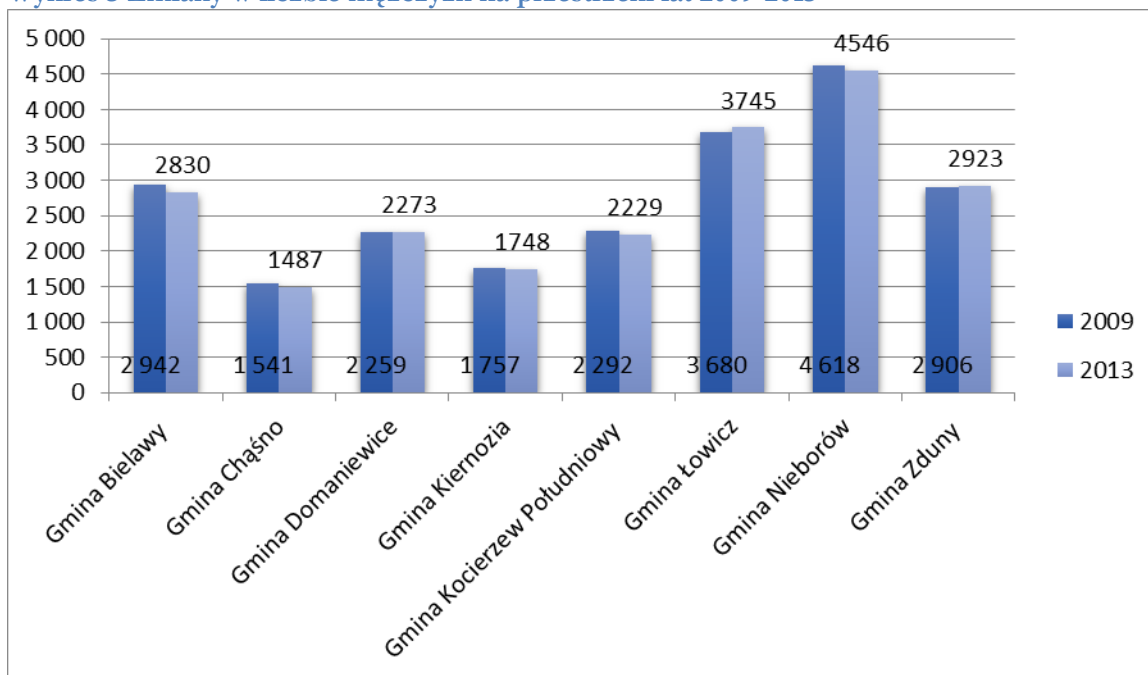
Wykres 2 Zmiany w ogólnej liczbie ludności na przestrzeni lat 2009-2013 i saldo migracji w 2013 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

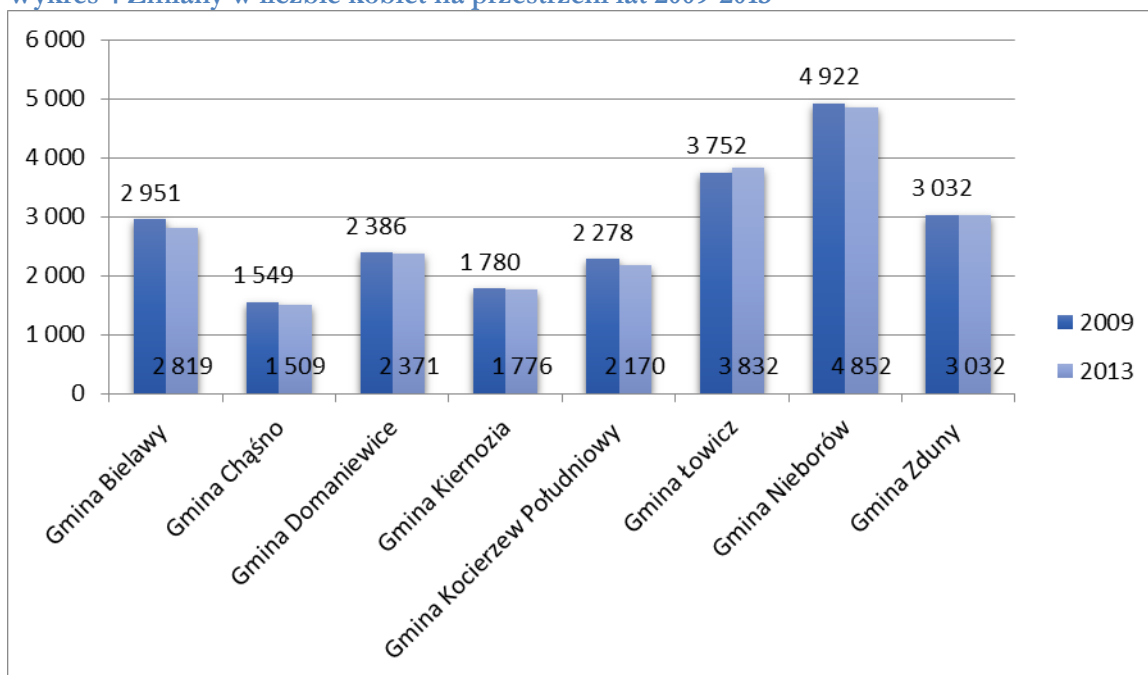
Zmiany w strukturze demograficznej dotyczące liczebności kobiet i mężczyzn, ogólnej liczebności w ekonomicznych grupach wieku (przedprodukcyjnym -kobiety i mężczyźni poniżej 18 roku życia, produkcyjnym -kobiety w wieku 18 – 59 lat i mężczyźni w wieku 18 – 64 lat oraz poprodukcyjnym -kobiety od 60 roku życia i powyżej oraz mężczyźni od 65 roku życia i powyżej) przedstawiają wykresy zamieszczone poniżej.

Wykres 3 Zmiany w liczbie mężczyzn na przestrzeni lat 2009-2013

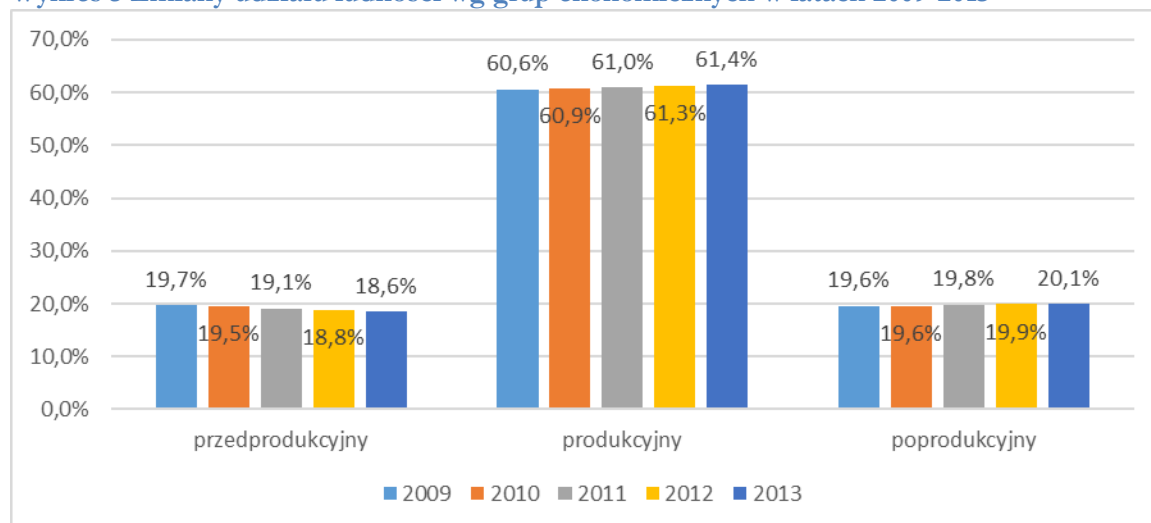
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Wykres 4 Zmiany w liczbie kobiet na przestrzeni lat 2009-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Wykres 5 Zmiany udziału ludności wg grup ekonomicznych w latach 2009-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Analizując dane zawarte na powyższych wykresach należy jednoznacznie stwierdzić, iż dwiema gminami, w których na przestrzeni lat 2009- 2013 nie stwierdzono spadku liczebności mieszkańców są gmina Domaniewice oraz gmina Łowicz. Stanowią one jedynie 1/4 gmin, na terenie których wdrażane mają być działania LSR.

Kolejnym problemem, z którym w najbliższych latach borykać się będą gminy ze Stowarzyszenia jest **malejąca liczba osób w wieku przedprodukcyjnym**- zmniejszający się przyrost naturalny oraz **wzrastająca liczba osób w wieku poprodukcyjnym**. W zależności od gminy wahaniom ulega również liczba osób w wieku produkcyjnym.

Biorąc pod uwagę powyższe tendencje demograficzne cele oraz działania założone w niniejszym dokumencie skupiają się na większym zaangażowaniu wskazanych grup społecznych w życie społeczności lokalnej. W konsekwencji przyczyni się to do zwiększenia aktywności osób w wieku poprodukcyjnym oraz zachęci mieszkańców w wieku produkcyjnym do pozostania na terenie oddziaływania LSR.

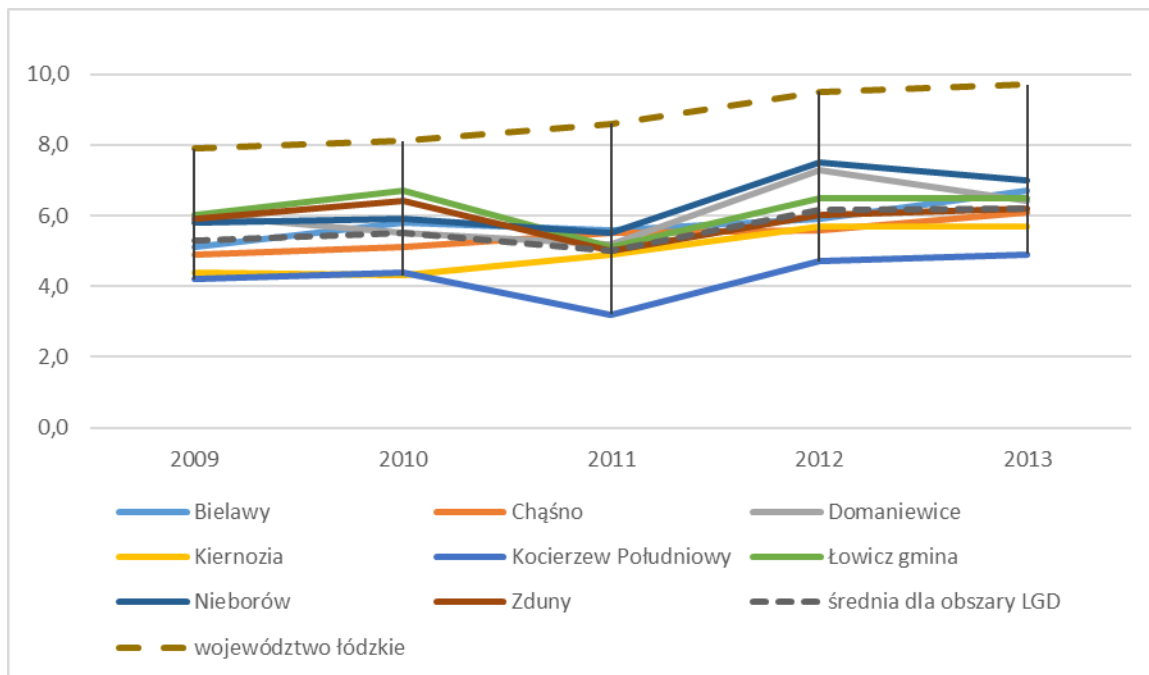
Opis rynku pracy

Tabela 2 Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminach LGD „Ziemia Łowicka” w latach 2009 - 2013

	2009	2010	2011	2012	2013	Wzrost/ spadek
Bielawy	182	204	196	204	228	W
Chąśno	88	93	101	104	111	W
Domaniewice	173	158	151	208	181	W
Kiernoza	94	94	107	123	122	W
Kocierzew Południowy	114	115	84	124	132	W
Gmina Łowicz	268	305	236	306	305	W
Nieborów	348	348	321	443	412	W
Zduny	205	230	179	214	219	W

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na przestrzeni lat 2009- 2013 we wszystkich gminach Stowarzyszenia LGD „Ziemia Łowicka” zdiagnozowano wzrost liczby osób bezrobotnych, co stanowi jedno z najważniejszych wyzwań z jakim przyjdzie zmierzyć się w najbliższych latach LGD. Na koniec roku 2013 stopa bezrobocia dla powiatu łowickiego wyniosła 10,8% i wzrosła od roku 2009 o 1,4 pp. Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych z obszaru LGD w stosunku do ogólnej liczby osób w wieku produkcyjnym wynosiła w 2013 r. średnio 6,2 osoby (najwyższa była w Gminie Nieborów – 7,0 a najniższa w Gminie Kocierzew Południowy – 4,3).

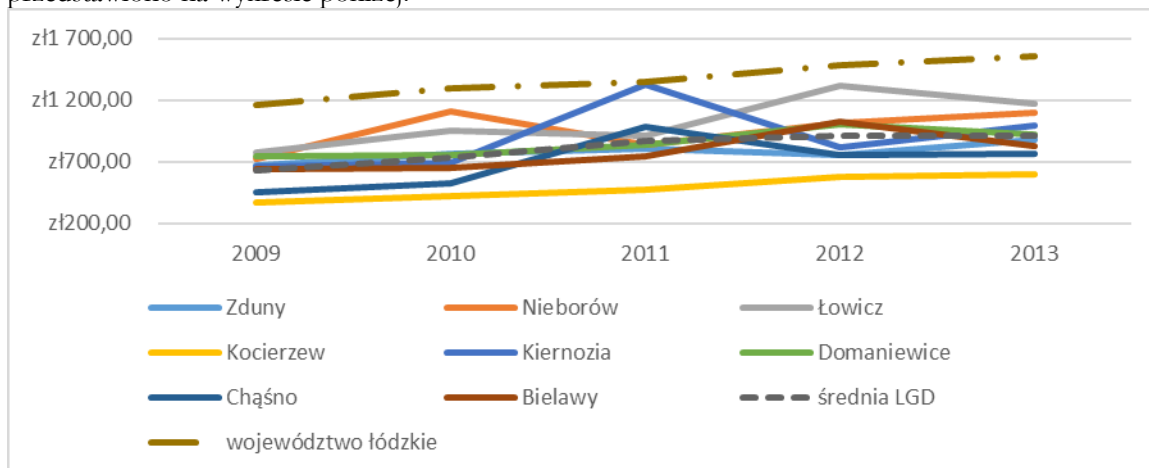

Ponieważ w analizowanym okresie można zauważyć ponowny wzrost liczby osób bezrobotnych (szczególnie od roku 2011) jedną z grup docelowych dla założonych w ramach LSR działań jest grupa osób bezrobotnych. Należy dodatkowo pamiętać, że dane statystyczne obejmują jedynie osoby oficjalnie zarejestrowane- brak jest natomiast danych nt osób pracujących w tzw. „szarej strefie”.

Zarejestrowane osoby bezrobotne w ogólnej liczbie ludności objętej oddziaływaniem LSR stanowią blisko 3,4%. Biorąc pod uwagę osoby niezarejestrowane oraz pracujące w tzw. „szarej strefie” odsetek ten może wzrosnąć nawet do 10%. Ponad połowę zarejestrowanych w 2013 r. stanowili mężczyźni (56,2%). Według danych GUS wśród osób bezrobotnych znaczącą grupę stanowią także osoby w wieku do 34 roku życia. Naturalnym zjawiskiem jest, iż poszukują one zatrudnienia poza miejscem swojego zamieszkania, co w konsekwencji może skutkować definitywnym opuszczeniem obszaru oddziaływania LSR. W związku z powyższym grupa osób pozostających bez zatrudnienia została w niniejszym dokumencie potraktowana jako jedna z grup docelowych. W analizowanym okresie zauważyć również można systematyczny wzrost liczby osób bezrobotnych w wieku 55+ (ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych zwiększył się z 9% w roku 2009 do 15% w roku 2013). Niepokojący jest również fakt, iż duży udział w tej grupie mają osoby pozostające bez zatrudnienia przez okres dłuższy niż 1 rok. Sytuacja taka grozi dodatkowo wzrostem zagrożenia wykluczeniem społecznym i zmniejszaniem się poziomu aktywności tej grupy. Stanowi to podstawę do włączenia tej kategorii osób do grupy docelowej działań planowanych w LSR.

Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości, branż z potencjałem rozwojowym (informacja o branżach gospodarki mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru)

Średnie dochody własne gmin z obszaru LGD w przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosiły w 2013 r. 906,47 zł i stanowiły jedynie 58% średnich dochodów liczonych dla całego województwa. Szczegóły przedstawiono na wykresie poniżej.

Gospodarka gmin z obszaru LGD opiera się głównie na sektorze usługowym i przemysłowym. W ogólnej liczbie podmiotów przeważają osoby fizyczne prowadzące własną działalność gospodarczą (ponad 70%). Do większych podmiotów będących swoistą wizytówką Ziemi Łowickiej są takie firmy jak: Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska, Firma "Bracia Urbanek", Agros Nova Sp. z o.o. Wytwarzają one markowe produkty mające ugruntowaną pozycję w kraju oraz poza jego granicami, są również wzorem dobrej kooperacji z przedsiębiorców z branży przetwórstwa rolno-spożywczego z lokalnymi producentami rolnymi. Liczbę podmiotów gospodarczych w poszczególnych gminach LGD przedstawiono poniżej w wersji tabelarycznej.

Tabela 3 Podmioty gospodarcze wg najpowszechniejszego rodzaju działalności (PKD 2007)

Jednostka terytorialna	Ogółem	Rolnictwo, łowiectwo, rybactwo	Przemysł i budownictwo	Działalność usługowa
Gmina Bielawy	288	36	67	185
Gmina Chańsko	162	36	38	88
Gmina Domaniewice	283	24	66	193
Gmina Kiernozia	230	25	31	174
Gmina Kocierzew Południowy	220	38	47	135
Gmina Łowicz	535	48	119	368
Gmina Nieborów	565	21	163	381
Gmina Zduny	367	52	72	243

Źródło: Opracowanie własne, BDL, GUS 2013

Jak wskazują powyższe dane najliczniej reprezentowaną branżą jest działalność usługowa oraz przemysł i budownictwo. Ziemia Łowicka w przeważającej części jest obszarem typowo rolniczym o bogatych tradycjach i kulturze agrarnej – potencjał ten dostrzeżono również uwzględniając obszar LGD w Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego jako jeden z obszarów funkcjonalnych – „Obszar rozwoju intensywnego rolnictwa”, zaś w Regionalnej Strategii Innowacji akcentując wagę innowacyjnego rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego jako jednej z lokomotyw wzrostu regionu. W związku z powyższym jedną z wiodących (kluczowych) pozycji na jego terenie mają przedsiębiorstwa reprezentujące branżę przetwórstwa rolno-spożywczego. Przedsiębiorcy z terenu działania LGD mogą być wzorem dobrej kooperacji przedsiębiorców z branży przetwórstwa rolno-spożywczego z lokalnymi producentami rolnymi. W związku z powyższymi danymi wsparcie w ramach zadań zaproponowanych w ramach LSR skierowane jest również do przedsiębiorców z obszaru oddziaływania LSR., a w szczególności do rolników oraz przetwórców rolno- spożywczych. Dostrzegając jednocześnie potencjał rozwijającego się w regionie sektora usług należy wykorzystać go jako szansę tworzenia alternatywnych miejsc pracy dla osób odchodzących z rolnictwa lub chcących pozyskać dodatkowe źródło dochodów np. poprzez rozwój sektora usług agroturystycznych.

Dla wszystkich osób z obszaru LGD poszukujących pracy zaplanowano wdrożenie działań aktywizujących społecznie i zawodowo np. w formie szkoleń z zakresu przedsiębiorczości (w tym ekonomii społecznej), zakładania i prowadzenia własnej działalności gospodarczej, pozyskiwania środków na rozwój, współpracy z powiatowym urzędem pracy i organizacjami wspierającymi rozwój społeczno-zawodowy.

Przedstawienie działalności sektora społecznego, w tym integracja/rozwój społeczeństwa obywatelskiego

Działalność organizacji trzeciego sektora najlepiej odzwierciedla stopień funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego na danym obszarze. Na terenie LGD funkcjonują organizacje zajmujące się działalnością na rzecz swoich lokalnych społeczności, polepszaniem jakości życia w poszczególnych miejscowościach, kultywowaniem lokalnych tradycji, jak również propagowaniem aktywności fizycznej. Poszczególne organizacje (zarówno te formalnie zarejestrowane, jak i te nieformalne) stają się istotnym elementem opiniotwórczym oraz partnerem dla lokalnych władz samorządowych. Jednymi z najprężniej działających organizacji, skupiających wokół siebie lokalną aktywność, pozostają od lat ochotnicze straże pożarne oraz koła gospodyń wiejskich. OSP oprócz swojej podstawowej roli jaką jest zapewnienie bezpieczeństwa przeciwpożarowego i przeciwpowodziowego pełnią również funkcję lokalnych centrów kultury i aktywności, bardzo często przy aktywnym udziale kół gospodyń wiejskich. KGW pełnią z kolei istotną rolę w kultywowaniu lokalnych tradycji, także w wymiarze kulinarnym czy rękodzielniczym. Wg danych GUS w gminach z obszaru LGD w 2013 r. funkcjonowało łącznie 159 stowarzyszeń i organizacji społecznych, w tym: 24 w Gminie Zduny, 23 w Gminie Nieborów, 32 w Gminie Łowicz, 19 w Gminie Kocierzew Południowy, 14 w Gminie Kiernozia, 11 w Gminie Domaniewice, 14 w Gminie Chańsko oraz 22 w Gminie Bielawy. Jest to niewątpliwy potencjał, który zostanie wykorzystany w ramach współpracy

i wspólnego działania na rzecz rozwoju lokalnego, szczególnie z uwzględnieniem grup zdefiniowanych jako defaworyzowane. Jednocześnie należy podkreślić, iż w trakcie konsultacji zgłaszano podstawowe problemy z jakimi borykają się obecnie organizacje – głównie kwestie lokalowe (stan techniczny wielu budynków jest niezadowalający, z utrudnionym dostępem dla osób niepełnosprawnych) oraz związane z niezbędnym wyposażeniem.

Wskazanie problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem problemów ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz skali tych zjawisk (np. dostęp do miejscowej infrastruktury i kultury, liczba osób objętych opieką społeczną).

Przeprowadzone na potrzeby stworzenia niniejszego dokumentu konsultacje społeczne w postaci ankiet oraz spotkań informacyjno-konsultacyjnych, a także diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru oddziaływania LSR, wskazała następujące problemy społeczne, którym w najbliższych latach należy przeciwdziałać:

- niewystarczający stan infrastruktury technicznej (drogi, chodniki, wodociągi, kanalizacja),
- negatywna sytuacja na rynku pracy,
- niska aktywność mieszkańców,
- słaba oferta turystyczna i usługowo – rekreacyjna oraz jej promocja,
- niewystarczające wsparcie dla przedsiębiorców,
- wykluczenie społeczne i ubożenie społeczeństwa.

Na terenie Ziemi Łowickiej działania związane z zabezpieczeniem godnego życia wszystkich mieszkańców i przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu zapewnia Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łowiczu oraz Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej zlokalizowane na terenie każdej z gmin wchodzących w skład Stowarzyszenia Do najważniejszych zadań tych instytucji w zakresie pomocy społecznej należą działania wspierające usamodzielnianie się osób zagrożonych wykluczeniem oraz udzielanie pomocy finansowej dla najbardziej potrzebujących. Na terenie Ziemi Łowickiej działają również 2 Warsztaty Terapii Zajęciowej zlokalizowane z gminie Łowicz oraz gminie Zduny. Na obszarze Ziemi Łowickiej nieprzerwanie od 1945 roku funkcjonuje tylko jeden dom pomocy społecznej o zasięgu powiatowym. Zarządzenie Wojewody zezwala na czas nieokreślony prowadzić DPS „Borówek” dla 130 osób przewlekle psychicznie chorych, kobiet i mężczyzn.

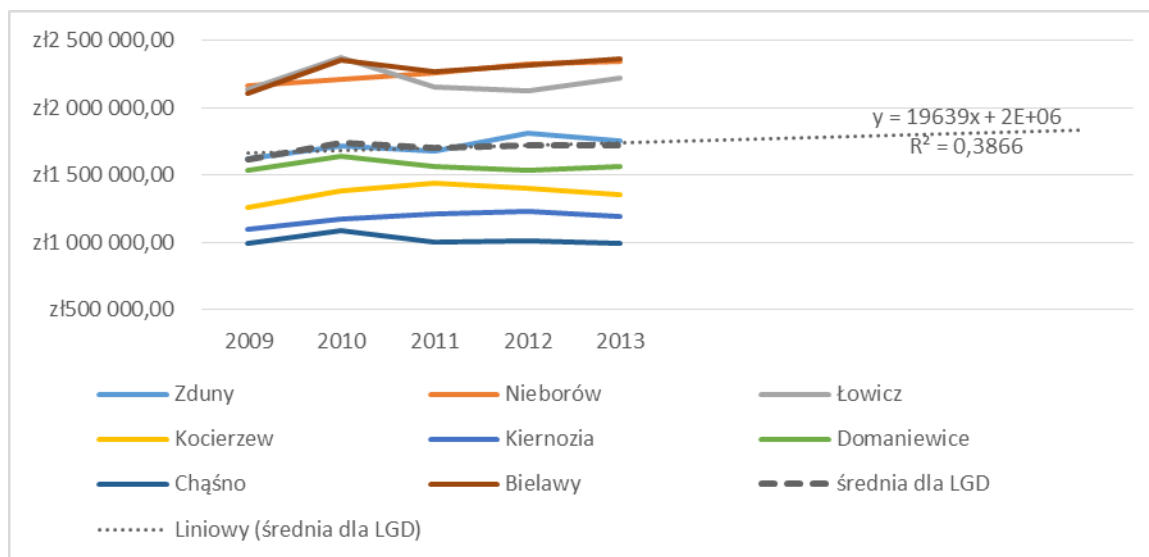
Poniższe zestawienia tabelaryczne przedstawiają wskaźniki dotyczące pomocy społecznej na obszarze objętym oddziaływaniem LSR. W 2013 roku ze środowiskowej pomocy społecznej korzystało 1 861 gospodarstw domowych, co oznacza utrzymanie się tendencji wzrostowej od roku 2009. Równocześnie w poszczególnych gminach wchodzących w skład LGD „Ziemia Łowicka“ wrażliwa poziom nakładów finansowych przeznaczanych na pomoc społeczną. Nieznacznie zmniejszyła się natomiast przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym korzystającym z pomocy społecznej, co wynika nie tyle z poprawy sytuacji poszczególnych osób, ale raczej braku zmian kryteriów dochodowych uprawniających do uzyskania pomocy. Działania podejmowane w ramach realizacji niejszej LSR przyczynią się do zmniejszenia liczby osób korzystających ze wsparcia w ramach pomocy społecznej, a tym samym do zmniejszenia się liczby osób ubogich i wykluczonych społecznie. Właśnie beneficjenci ośrodków pomocy społecznej będą jedną z głównych grup docelowych LSR. W swoich działaniach LSR uwzględni również aktywności związane z przeciwdziałaniem stygmatyzacji osób chorujących psychicznie i niepełnosprawnych.

Tabela 4. Pomoc społeczna na terenie Ziemi Łowickiej

	2009	2010	2011	2012	2013
Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej	1 605	1 659	1 678	1 719	1 861
Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym korzystającym z pomocy społecznej	2,87	2,82	2,72	2,69	2,67

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W analizowanym okresie średnie wydatki na pomoc społeczną na obszarze LGD wzrosły z 1,6 mln zł do 1,7 mln zł – przy zachowaniu obecnych warunków w najbliższych latach można spodziewać się systematycznego wzrostu ponoszonych wydatków.

Problem ubóstwa jest istotny szczególnie ze względu na kwestię zagrożenia wykluczeniem społecznym. Degraduje jednostki i jest jednym z podstawowych czynników warunkujących kolejne patologie życia społecznego. Zwiększa dystans pomiędzy warstwami społecznymi rodząc napięcia w lokalnych społecznościach. Stąd istotną rolę odgrywa system wsparcia i aktywizacji społecznej, doradztwa, wyspecjalizowanej pracy socjalnej połączonej ze stymulowaniem postaw przedsiębiorczych. Dla zapewnienia bezpieczeństwa socjalnego niezbędne są działania podejmowane na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem z powodu ubóstwa. Aktywność LGD w tym zakresie będzie

Krótki opis dziedzictwa kulturowego/zabytków.

Analizując obszar Ziemi Łowickiej pod względem zasobów dziedzictwa kulturowego jak również historycznego nie sposób pominąć następujących miejsc znajdujących się na tym terenie³:

Arkadia to park romantyczno-sentymentalny założony w roku 1778 przez księżną Helenę Radziwiłłową z Przeździeckich. Na jej polecenie wzniesiono budowle zaprojektowane m. in. przez Szymona Bogumiła Zuga i Henryka Ittara: Świątynię Diany, Akwedukt, Przybytek Arcykapłana, Domek Gotycki z Grotą Sybilli, Łuk Kamienny i Dom Murgrabiego.

Zespół pałacowo-parkowy w Nieborowie z końca XVII w. wzniesiony przez arcybiskupa Michała Radziejewskiego. Od roku 1774 właścicielami zespołu pałacowo-parkowego był ród Radziwiłłów. Znajduje się tam kolekcja obrazów mistrzów europejskich, sztuki użytkowej i zdobniczej, biblioteka starodruków z ponad 10 tys. woluminów dzieł polskich i obcych. Za pałacem zlokalizowany jest ogród francuski z lapidariumami i rzeźbami kamiennymi, za kanałem ogród w stylu angielskim. Do kompleksu pałacowego należą także: oranżeria, browar i spichlerz z końca XVIII w. W budynku dawnego browaru znajduje się obecnie wystawa majoliki nieborowskiej.

Sromów - Muzeum Ludowe Rodziny Brzozowskich założone przez artystę ludowego Juliana Brzozowskiego. Zgromadzono tam kolekcję ponad 400 ruchomych rzeźb ludowych przedstawiających sceny z życia wsi łowickiej. Rzeźby wykonane zostały przez członków rodziny Brzozowskich.

Skansen w Maurzycach, który prezentuje zabudowę charakterystyczną dla wsi łowickiej. Nieopodal skansenu, na rzece Śludwii znajduje się jeden z najsłynniejszych mostów w Polsce - zabytek klasy "0", pierwszy na świecie most drogowy, spawany wg projektu inż. Stefana Bryły.

Walewice - klasycystyczny kompleks zabudowań fundacji szambelana króla Stanisława Augusta - Anastazego Walewskiego z roku 1783, zaprojektowany przez Hilarego Szpilowskiego. W Walewicach mieszkała Maria z Łączyńskich Walewska, tu na świat przyszedł syn cesarza Napoleona Bonaparte - Aleksander Colonna-Walewski.

Gotycki kościół w Bielawach wzniesiony w 1403 r. z fundacji Wojciecha Bielawskiego, należy do cenniejszych zabytków sakralnych o cechach tzw. gotyku mazowieckiego. Wewnątrz znajdują się barokowe ołtarze z XVIII w., oprócz tego kościół zdobią rzeźby i obrazy głównie z XVII i XVIII w. Płyta nagrobna z piaskowca, która poświęcona jest Maciejowi z Bielaw - kasztelanowi łęczyckiemu, uznawana za najstarszą na Mazowszu. Obok znajduje się drewniana dzwonnica z XVIII w. i dzwon z 1531 r.

Sobota - gotycko-renesansowy kościół z ciekawym sklepieniem kryształowym, z renesansowymi nagrobkami dworzan Tomasza i Jakuba Sobockich oraz klasycystyczny nagrobek Artura Zawiszy

³ za: <http://www.powiat.lowicz.pl/474,zabytki-w-powiecie.html>

Czarnego uczestnika powstania listopadowego urodzonego w Sobocie, straconego w Warszawie w 1833 r. Na wzgórzu nad Bzurą usytuowany jest neogotycki zamek z XIX w. zbudowany na miejscu starszego z XVI w. otoczony parkiem krajobrazowym.

Chruślin - kościół parafialny pod wezwaniem św. Michała zbudowany w stylu gotycko-renesansowym na planie prostokąta, jednonawowy, zakończony półkolistą absydą. Wewnątrz znajduje się m.in.: kamienna chrzcielnica z herbami z 1615 r.

W miejscowości **Domaniewice** znajduje się **barokowa kaplica** z 1631-33 r ufundowana przez mieszczan krakowskich - Jakuba i Wojciecha Celestów. W jej wnętrzu znajduje się oryginalny prospekt organowy z roku 1759 w kształcie orla w koronie, z rozpostartymi skrzydłami, uważany za jeden z najciekawszych prospektów organowych na świecie.

Ziemia Łowicka obfituje w wiele miejsc oraz budowli, które warto zobaczyć ze względu na ich wartość historyczną i kulturową. Oprócz wyżej są to również m.in.: dworek rodziny Bacciarelli w Osieku, wieś Boczki – miejsce urodzenia Józefa Chelmońskiego, klasycystyczny pałac Łączyńskich w miejscowości Kiernozia oraz inne budowle świeckie i sakralne znajdujące się na terenie sąsiadującej z obszarem działania LGD „Ziemia Łowicka” gminy miasto Łowicz. O dziedzictwie kulturowym Powiatu Łowickiego świadczą również znani artyści, którzy tworzyli na jego terenie m.in.: Canavesi, Michałowicz, van den Block, Poncino, Tylman z Gameraen, Palloni, Schreger, Plersch.

Krótką charakterystyka obszarów atrakcyjnych turystycznie oraz wskazanie potencjału dla rozwoju turystyki, informacja dotycząca liczby gospodarstw agroturystycznych, wskaźnik Schneidera (intensywność ruchu turystycznego).

O niezaprzeczalnych walorach turystycznych Ziemi Łowickiej decyduje przede wszystkim jej bogata historia oraz rozpoznawalna na całym świecie ludowa kultura łowicka, zwana powszechnie księżacką, z charakterystyczną kolorystyką i wzornictwem. Ziemia Łowicka wpisana jest na trwałe w dzieje państwowości polskiej. Od XII (1136 r.) do XVIII w. stanowiła siedzibę i własność arcybiskupów gnieźnieńskich. W czasach bezkrólewia, jako siedziba prymasa, była traktowana jako druga stolica Polski. Kompleks dóbr arcybiskupich funkcjonował pod nazwą Księstwa Łowickiego i pomnażany był nadaniami królewskimi, aż do roku 1795. Ostatnim przedrozbiorowym arcybiskupem gnieźnieńskim noszącym tytuł książe był Ignacy Krasicki. Wraz z upadkiem Polski całość dóbr arcybiskupich przeszła pod panowanie pruskie i została poddana sekularyzacji. Zarówno z uwagi na wyżej już wspomniane zabytki jak również zasoby przyrodnicze i walory krajobrazowe obszar LGD jest miejscem atrakcyjnym dla turystyki wypoczynkowej, kulturowej, poznawczej. Rozwojowi funkcji turystycznej sprzyja także dogodne położenie i dostępność komunikacyjna (drogowa: A1, A2 i magistrała kolejowa Zachód - Wschód) oraz bliskość dwóch ośrodków metropolitalnych (Łodzi i Warszawy). Przez teren Ziemi Łowickiej przebiegają liczne szlaki turystyczne, w tym 5 pieszych, 3 rowerowe oraz 1 szlak kajakowy. Szlaki piesze po Ziemi Łowickiej przebiegają na następujących trasach:

- Trasa 1 (17 km) - Łowicz - Jastrzębia - Pilaszków - Dąbkowice Górne - Jezioro Okręt - Błota Krępskie – Domaniewice;
- Trasa 2 (15 km) - Łowicz – Zielkowice – Arkadia – Nieborów – Bednary;
- Trasa 3 (11 km) - Belchów – Chyleniec – Siwica – Nieborów;
- Trasa 4 (12 km) - Łyszkowice – Kuczków – Seligów – Bobiecko – Polesie – Belchów;
- Trasa 5 (19 km) - Walewice – Sobota – Sobocka Wieś – Urzeczce – Wierznowice – Mystkowice – Bocheń – Ostrów – Otolice – Łowicz.

Wśród szlaków rowerowych dużą popularnością cieszą się:

- 14 km szlak rowerowy „Książęcy” rozpoczynający swój bieg na łowickim rynku, a kończący trasę przed pałacem Radziwiłłów w Nieborowie
- 119 km szlak rowerowy „Szable i Bagnety” nawiązujący do najważniejszych wydarzeń historycznych w dziejach regionu i kraju - powstań narodowych oraz obu wojen światowych
- 123 km szlak rowerowy „Dwory i Kościoły” zapoznający z pięknem architektury sakralnej oraz miejscami związanymi są z historią Marii Walewskiej (Kiernozia), Józefa Chelmońskiego (Boczki), Władysława Grabskiego (Borów).

Szlakiem kajakowym można popłynąć po rzece Bzurze. Niekwestionowanym walorem pod względem atrakcyjności turystycznej Ziemi Łowickiej są również wspomniane już wyżej zasoby przyrodnicze, wśród których na szczególną uwagę zasługują m.in.:

- Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Bzury;
- Zabytkowe parki, w których występują pomniki przyrody (m in. w Piaskach Bankowych, Borowie, Łazinie, Psarach, Walewicach, Mrodze i Sobocie);
- Kompleksy leśne w dolinie rzeki Bobrówki;

- Dwa jeziora – Rydwan oraz Okręt;
- Obszar Chronionego Krajobrazu obejmujący dolinę Przysowy;
- Liczne pomniki przyrody;
- obszar Bolimowskiego Parku Krajobrazowego;
- rezerwat przyrody „Polana Siwica”;
- Bolimowsko – Radziejowicki Obszaru Chronionego Krajobrazu;
- Zespół przyrodniczo-krajobrazowy Nieborów.

Folklor Ziemi Łowickiej od lat przyciąga na jej teren licznych turystów krajowych i zagranicznych. Wg danych GUS w roku 2013 ogółem z noclegów skorzystały ponad 22 tys. osób, z których ok. 7% stanowili turyści zagraniczni. Wskaźnik Schneidera, czyli wskaźnik intensywności ruchu turystycznego, wyrażony liczbą turystów korzystających z noclegów, przypadającą na 100 stałych mieszkańców wyniósł zatem w 2013 roku na Ziemi Łowickiej 49,89.

Tabela 5 Turyści korzystający z noclegów na terenie Ziemi Łowickiej

korzystający z noclegów	2009	2010	2011	2012	2013
ogółem	15 409	19 616	23 571	20 553	22 024
turyści zagraniczni	1 475	1 525	1 144	1 533	1 448

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wśród turystów zagranicznych odwiedzających Ziemię Łowicką najczęściej spotkać można przedstawicieli Ukrainy (24%), Niemiec (14%) oraz Białorusi (9%), Rosji (6%) i Włoch (5%). Wśród obiektów należących do bazy lokalnej noclegowej należy wymienić: Pałac w Walewicach (Bielawy), Zajazd Rozdroże (Nieborów), Dworek Biała Dama (Nieborów) oraz dwa gospodarstwa agroturystyczne: Stajnia u kowala i Dom w Nieborowie.

Rozwój turystyki w oparciu o w/w dziedzictwo kulturalne i atrakcje przyrodniczo-krajobrazowe może stanowić ważny element w rozwoju ekonomiczno-społecznym obszaru LGD. Przy odpowiednim wsparciu i aktywizacji postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców oraz promocji innowacyjności w zakresie kreowania nowych usług i produktów pozwoli na stworzenie wspólnej i niepowtarzalnej marki obszaru. Turystyka, w tym agroturystyka, stają się także szansą pozwalającą na dywersyfikację źródeł dochodów z tradycyjnych gospodarstw rolnych, co jest szczególnie ważne przy analizie opłacalności produkcji rolnej. Wyniki badania koniunktury w gospodarstwach rolnych GUS pokazały, że biorąc pod uwagę salda odpowiedzi na pytania dotyczące ogólnej sytuacji gospodarstw rolnych, opłacalności produkcji rolnej oraz popytu na produkty rolne, w ocenie rolników zmiany koniunktury jakie miały miejsce w I półroczu br., jak i bieżąca (czerwiec 2013 r.) koniunktura w użytkowanych przez nich gospodarstwach rolnych, kształtowała się niekorzystnie⁴.

Opis produktów lokalnych, tradycyjnych i regionalnych podkreślających specyfikę danego obszaru (krótki opis produktów charakterystycznych występujących na obszarze), w tym promocji i sprzedaży takich produktów.

Wiele potraw i produktów, które dziś znane są w całej Polsce miało swój początek na Ziemi Łowickiej. Część z tych produktów znajduje się na liście produktów tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Są to:

- Jordanowska kielbasa jałowcowa- Pojedyncze pęto kielbasy ma barwę brązowo-złocistą, lekko pomarszczone, końcówki, które zamknięte szpilką drewnianą. Kielbasa ma typowy smak mięsa peklowanego, wędzonego z wyraźną nutą jałowca i aromatem ziół.
- Kompot wiśniowy po łowicku - klarowny napój z wydrylowanymi owocami wiśni, na dnie dopuszczalny niewielki osad pochodzący z tkanki roślinnej. Smak słodki z posmakiem kwaskowym z wyczuwalnym zapachem wiśni o charakterystycznym dla tego owocu aromacie.
- Przecier ogórkowy po łowicku - oliwkowozielona masa o różnych odcieniach powstała z przetartych ogórków kwaszonych, z wyraźnymi fragmentami mięszu, skórek i nasion. Smak kwaśno-słony z charakterystycznym posmakiem użytych przypraw do kwaszenia ogórków: kopru, chrzanu i czosnku.
- Szczaw konserwowy po łowicku - ciemnozielona półpłynna masa powstała z uprzednio pokrojonych i ukwaszonych liści szczawiu, z wyraźnymi ciemniejszymi i jaśniejszymi ich fragmentami o smaku kwaśnym ze słonym posmakiem.

⁴ Badanie koniunktury w gospodarstwach rolnych, GUS, Warszawa 2013

- Ćwikła z chrzanem po łowicku - jednolita i wyrównana masa powstała z przetartych buraków ćwikłowych i tartego korzenia chrzanu. Smak charakterystyczny dla połączenia słodkiego buraka i ostrego chrzanu.
- Powidła śliwkowe łowickie- gęsta smarowna masa z widocznymi fragmentami skórek śliwkowych. Smak słodki z lekkim kwaskowym posmakiem i wyczuwalnym posmakiem karmelu. Zapach smażonej śliwki o charakterystycznym aromacie.
- Ogórki konserwowe po łowicku - ogórki podłużne, proste, grubo-brodawkowe, wyrównanej wielkości, proporcjonalne; w przekroju widoczne słabo wykształcone nasiona, ściśle przylegające, brak pustych komór. Na dole słoja baldach kopru.
- Ogórki kwaszone po łowicku - ogórki podłużne, proste, grubo-brodawkowe, wyrównanej wielkości, proporcjonalne; w przekroju widoczne wykształcone nasiona, ściśle przylegające, sporadycznie puste komórki.
- Chleb żytni świąteczny - bochenek chleba okrągły lub sześciokątny o lekko zaokrąglonym wierzchu, zachowuje kształt formy, w której jest pieczony. Na przekroju mięksiz koloru kremowego o równomiernym zabarwieniu.
- Gołąbki z Osin - podłużne, lekko spłaszczone, owalne. W przekroju można wyróżnić drobne cząstki (kapusta, mięso, cebula), które tworzą zespoloną masę

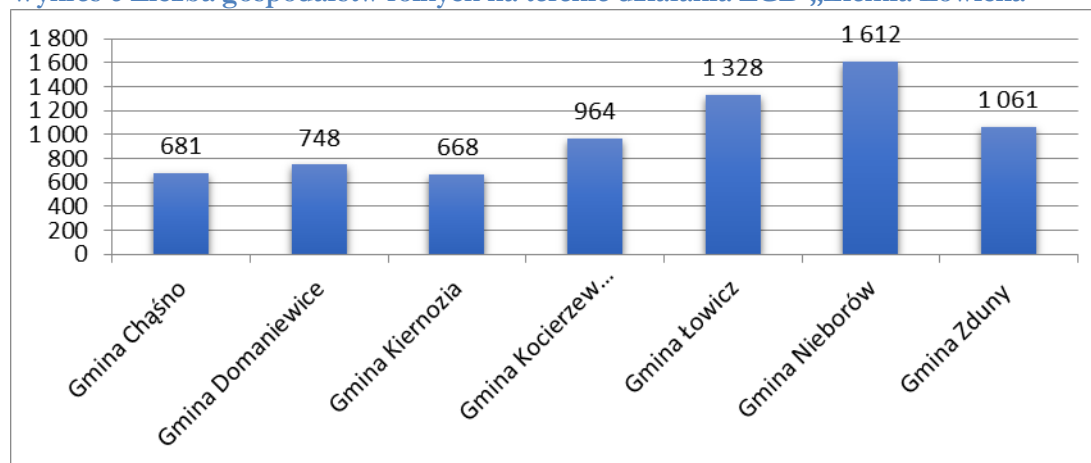
Oprócz produktów tradycyjnych na terenie Ziemi Łowickiej istnieje jeszcze wiele produktów i potraw charakterystycznych dla tego regionu. Wśród najważniejszych wymienić należy (wspominane już wcześniej): śledzie z ziemniakami i chlebem, kapusta z grochem lub grzybami, kłosy, tradycyjna zupa gotowana na przecierze z ogórków kiszonych lub szczawiu, piernik z marchwi czy pieczone jabłka. Przy aktualnie obserwowanym dynamicznym wzroście zainteresowania produktami organicznymi, ekologicznymi i zdrową żywnością nie można nie wykorzystać tego potencjału związanego z lokalną bogatą ofertą produktów naturalnych. Rynek żywności ekologicznej jest jednym z najszybciej rozwijających się sektorów gospodarki żywnościowej, także w Polsce szybko rośnie sprzedaż produktów bio z unijnym certyfikatem. Z ostatnich badań wynika, że ponad milion Polaków - 4 proc. regularnie kupuje żywność organiczną i ta liczba rośnie. Jednocześnie rośnie eksport żywności ekologicznej. Polska eksportuje coraz więcej produktów ekologicznych ostatnio coraz częściej także np. na rynek chiński.⁵

Charakterystyka rolnictwa i rynku rolnego

Ziemia Łowicka to rejon o nasilonej specjalizacji rolniczej zwłaszcza w zakresie warzywnictwa, sadownictwa, hodowli żywca wieprzowego oraz produkcji mlecznej. W strukturze branżowej przeważa przetwórstwo owoców i warzyw oraz mleka co czyni region liderem na rynku przetwórstwa owoców i warzyw oraz produkcji mleka. Występują tutaj dobre warunki do produkcji rolniczej – zwłaszcza w części północnej. Przeważają tu grunty III oraz IV klasy bonitacyjnej z niewielkim udziałem gleb II klas bonitacji (kompleksy przydatności rolniczej pszenno bardzo dobry i dobry oraz pszenno wadliwy, kompleks żytni bardzo dobry). Najlepsze gleby znajdują się na podłożu utworów gliniastych oraz ilastych. Oceniono, iż na tle całego woj. łódzkiego Ziemia Łowicka ma tzw. umiarkowanie wysokie walory rolniczej przestrzeni produkcyjnej. W części południowej regionu znajdują się również gleby II, III i IV klas bonitacji na utworach pyłowych. Grunty orne dobrej jakości występują na terenach gmin: Kiernozia, Zduny, Kocierze Południowe, Chąsno oraz Bielawy. W tabeli poniżej zaprezentowano liczbę gospodarstw rolnych w poszczególnych gminach wchodzących w skład Stowarzyszenia.

⁵ Czynniki warunkujące popyt na żywność ekologiczną w kontekście przeobrażeń rynku żywności ekologicznej w Polsce i innych krajach Europy, SGGW, Warszawa 2011

Wykres 6 Liczba gospodarstw rolnych na terenie działania LGD „Ziemia Łowicka”

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Powszechny Spis Rolny 2010

Łącznie na terenie całego analizowanego obszaru funkcjonuje 8 196 gospodarstw rolnych co stanowi niemal 90% ogólnej liczby gospodarstw rolnych powiatu łowickiego. Największą liczbę gospodarstw rolnych odnotowano na terenie gminy Nieborów oraz gminy Łowicz. Liczebność gospodarstw pod względem powierzchni w poszczególnych gminach LGD „Ziemia Łowicka” prezentuje tabela poniżej.

Tabela 6 Liczba gospodarstw rolnych pod względem ich powierzchni

Gmina/Powierzchnia	Do 1 ha	1 do 5 ha	5-10 ha	10-15 ha	Powyżej 15 ha
Bielawy	147	265	329	202	191
Chąśno	78	131	212	143	117
Domaniewice	48	258	240	112	90
Kiernozia	57	151	228	134	98
Kocierzew Południowy	65	165	385	215	134
Łowicz	150	461	381	200	130
Nieborów	567	676	296	73	0
Zduny	130	179	249	234	269
SUMA	1 242	2 286	2 326	1 313	1 029

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Powszechny Spis Rolny 2010

Jak wskazują dane zawarte w tabeli na terenie oddziaływania LSR dominują gospodarstwa rozdrobnione. Te o powierzchni do 10 ha stanowią ponad 70% całkowitej liczby gospodarstw w gminach należących do stowarzyszenia. Najwięcej gospodarstw powyżej 15 ha występuje w gminach: Zduny, Bielawy, Kocierzew Południowy i Łowicz. Największe rozdrobnienie gospodarstw rolnych odnotowano w gminie Nieborów. Dane zawarte w poniższej tabeli przedstawiają rodzaje użytkowania gruntów rolnych na terenach objętych oddziaływaniem LSR.

Tabela 7 Powierzchnia (ha) i rodzaj użytkowania gruntów na terenie LGD „Ziemia Łowicka”

	Gmina Bielawy	Gmina Chąśno	Gmina Domaniewice	Gmina Kiernozia	Gmina Kocierzew Południowy	Gmina Łowicz	Gmina Nieborów	Gmina Zduny
grunty ogółem	13 810,00	6 664,31	6 934,31	6 299,18	9 643,58	10 406,24	6 399,54	12 394,54
użytki rolne ogółem	11 973,25	6 298,59	5 944,14	5 969,92	9 049,88	9 297,12	5 418,91	11 720,55
użytki rolne w dobrej kulturze	11 878,13	6 245,27	5 905,79	5 932,83	8 979,18	9 187,34	4 956,47	11 645,10
pod zasiewami	9 091,05	5 816,37	4 348,92	5 426,74	8 255,09	6 001,97	3 008,99	9 648,24
grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi	33,12	43,02	121,72	22,12	50,77	176,85	204,03	16,76
uprawy trwałe	134,36	111,83	206,28	164,46	431,36	532,79	443,24	110,14
sady ogółem	130,76	111,83	205,58	157,75	416,02	530,76	436,42	110,03
ogrody przydomowe	16,75	2,64	12,20	4,53	8,96	15,27	23,32	24,97
łąki trwałe	2 279,09	236,23	1 131,65	264,59	190,41	2 236,91	1 121,19	1 701,65

pastwiska trwałe	323,76	35,18	85,02	50,39	42,59	223,55	155,71	143,34
pozostałe użytki rolne	95,12	53,33	38,35	37,09	70,70	109,78	462,44	75,45
las i grunty leśne	413,90	104,03	610,87	55,56	178,87	631,76	515,93	145,97
pozostałe grunty	1 422,86	261,69	379,30	273,70	414,83	477,36	464,70	528,02

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Powszechny Spis Rolny 2010

Dane zawarte w powyższej tabeli wskazują, iż największa powierzchnia gruntów ogółem, a jednocześnie największa powierzchnia użytków rolnych znajduje się w gminie Bielawy oraz gminie Zduny. Największa powierzchnia sadów znajduje się w gminie Łowicz oraz w gminie Nieborów. Jeśli chodzi o lasy i grunty leśne to najbardziej zalesionymi obszarami są gminy Łowicz oraz Domaniewice. Tabela poniżej przedstawia dane dotyczące głównego źródła dochodu gospodarstw rolnych z terenu objętego oddziaływaniem LSR.

Tabela 8 Źródła dochodów gospodarstw rolnych z terenu LGD „Ziemia Łowicka”

Gmina	Bielawy	Chąsno	Domaniewice	Kiernozi	Kocierzew Południowy	Łowicz	Nieborów	Zduny
z dochodem z działalności rolniczej	1 083	659	718	636	917	1 235	1 090	979
z dochodem z emerytury i renty	188	75	185	193	149	300	294	122
z dochodem z pozarolniczej działalności gospodarczej	220	194	60	69	53	217	218	108
z dochodem z pracy najemnej	482	117	424	223	386	637	671	340
z dochodem z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą	13	16	18	34	17	26	17	22

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Powszechny Spis Rolny 2010

Analiza danych zawartych w powyższej tabeli pozwala stwierdzić, iż najwięcej gospodarstw rolnych z terenu objętego LSR jako swoje główne źródło dochodów wskazuje środki pochodzące z działalności rolniczej. Jest to bardzo charakterystyczne dla obszaru całej Ziemi Łowickiej, która również w dokumentach strategicznych na poziomie województwa łódzkiego została włączona do Obszaru Funkcjonalnego Intensywnego Rozwoju Rolnictwa.

Analiza SWOT

Technika analityczna SWOT polega na posegregowaniu posiadanych informacji o obszarze na cztery grupy (cztery kategorie czynników strategicznych):

- **S** (Strengths) – Mocne Strony: wszystko to, co stanowi atut, przewagę, zaletę obszaru,
- **W** (Weaknesses) – Słabe Strony: wszystko to, co stanowi słabość, barierę, wadę obszaru,
- **O** (Opportunities) – Szanse: wszystko to, co stwarza dla analizowanego obszaru szansę korzystnej zmiany,
- **T** (Threats) – Zagrożenia: wszystko to, co stwarza dla analizowanego obszaru niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej.

Narzędzie to pozwoliło na sformułowanie wizji celów ogólnych i szczegółowych. Prace nad analizą zostały przeprowadzone podczas dwuetapowych konsultacji społecznych: ankiet oraz spotkań z mieszkańcami wszystkich gmin wchodzących w skład LGD „Ziemia Łowicka”. Uczestnicy spotkań po wstępnej analizie społecznej zasobów obszaru objętego LSR, ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań przyrodniczych, kulturowych, infrastruktury społecznej i potencjału gospodarczego oraz zaprezentowaniu zestawienia wyników ankiet zaproponowali kształt i zakres analizy SWOT. Na podstawie analizy wyników ankiet (189 zwrotów.), wyników spotkań informacyjno – konsultacyjnych (8 – po 1 w każdej gminie należącej do Stowarzyszenia) oraz przeprowadzonej diagnozy obszaru oddziaływania LSR dokonano wyboru istotnych czynników SWOT, które przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 9 Analiza SWOT

LP	Mocne strony	Odniesienie do diagnozy	Odniesienie do celów	Słabe strony	Odniesienie do diagnozy	Odniesienie do celów
1	oferta edukacyjna	Partycypacyjny charakter LSR, s.10	I	migracja ludności z regionu	Określenie grup szczególnie istotnych, s. 16	II
2	dostępność komunikacyjna (lokalizacja w pobliżu istotnych węzłów komunikacyjnych)	Uwarunkowanie przestrzenne, 12 Partycypacyjny charakter LSR, s.10	II, III	sytuacja na lokalnym rynku pracy (niewystarczająca liczba ofert pracy, miejsc pracy)	Partycypacyjny charakter LSR, s. 11 Opis rynku pracy, s. 18	II
3	aktywność organizacji pozarządowych (w szczególności KGW oraz OSP)	Partycypacyjny charakter LSR, s. 10 Przedstawienie działalności sektora społecznego, s.21	II, III	stan infrastruktury drogowej, technicznej oraz społecznej	Partycypacyjny charakter LSR, s. 11	I
4	dziedzictwo kulturowe (zabytki, folklor, rękodzieło, rzemiosło)	Partycypacyjny charakter LSR, s.10 Uwarunkowania kulturowe i historyczne, s.14	II, III	niski stopień zaangażowania mieszkańców w działania na rzecz społeczności lokalnej	Partycypacyjny charakter LSR, s.11	II
5	poczucie bezpieczeństwa	Partycypacyjny charakter LSR, s.10	III	niewystarczająca oferta kulturalna i stan infrastruktury	Partycypacyjny charakter LSR, s. 11	I
6	walory przyrodniczo - turystyczne	Partycypacyjny charakter LSR, s.10 Uwarunkowania przyrodnicze, s. 12	III	niewystarczająca oferta i infrastruktura sportowo-rekreacyjna	Partycypacyjny charakter LSR, s. 11	I,
7	brak uciążliwego przemysłu	Charakterystyka gospodarki, s. 19	III	typowo rolniczy charakter obszaru	Charakterystyka rolnictwa, s. 25	II, III
8	produkty tradycyjne oraz lokalne dziedzictwo kulinarne	Partycypacyjny charakter LSR, s.10 Opis produktów lokalnych, s.24	II, III	rozdrobnienie gospodarstw rolnych	Charakterystyka rolnictwa, s. 25	II, III
9	szlaki turystyczne (piesze, rowerowe i kajakowy)	Krótką charakterystyka obszarów atrakcyjnych turystycznie, s.23	II, III	nieodstatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczna i okoloturystyczna	Partycypacyjny charakter LSR, s. 11	I
10	rozwinięte przetwórstwo rolno- spożywcze	Partycypacyjny charakter LSR, s. 11 Charakterystyka gospodarki, s. 20	II, III	niedostateczne wsparcie dla przedsiębiorców z regionu	Partycypacyjny charakter LSR, s. 11	II
11	-	-	-	niewystarczająca informacja oraz promocja walorów obszaru	Partycypacyjny charakter LSR, s. 11	III
12	-	-	-	niedostatecznie rozwinięta	Partycypacyjny charakter LSR,	II

LP	Mocne strony	Odniesienie do diagnozy	Odniesienie do celów	Słabe strony	Odniesienie do diagnozy	Odniesienie do celów
				komunikacja oraz przepływ informacji	s. 11	
13	-	-	-	postępujące ubożenie społeczności lokalnej	Wskazanie problemów społecznych, s. 21	II
14	-	-	-	zwiększająca się liczba nakładów i osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej (wykluczenie społeczne)	Wskazanie problemów społecznych, s. 21	II
15	-	-	-	dostęp do opieki zdrowotnej i profilaktyki	Partycypacyjny charakter LSR, s. 11	II
LP	Szanse	Odniesienie do diagnozy	Odniesienie do celu	Zagrożenia	Odniesienie do diagnozy	Odniesienie do celu
16	położenie geograficzne	Uwarunkowania przestrzenne, s. 12	I	negatywne tendencje demograficzne (malejący przyrost naturalny, starzenie się społeczeństwa)	Określenie grup szczególnie istotnych, s. 16	II
17	wzrost popytu na produkty regionalne oraz ekologiczne	Charakterystyka rolnictwa, s. 25	II	obniżanie wartości walorów przyrodniczo-turystycznych, dziedzictwa kulturowego poprzez niewłaściwe gospodarowanie i zabezpieczanie	Partycypacyjny charakter LSR, s. 11	III
18	dywersyfikacja źródeł dochodów mieszkańców wsi	Charakterystyka gospodarki, s. 20 Krótki opis obszarów atrakcyjnych, s. 25	II, III	zatrącanie poczucia przynależności i tożsamości mieszkańców obszaru	Uwarunkowania kulturowe i historyczne, s. 15	II
19	możliwości wykorzystania nowoczesnych technologii do podniesienia swoich kwalifikacji	Charakterystyka gospodarki, s. 20 Krótki opis obszarów atrakcyjnych, s. 25	II, III	niska opłacalność produkcji rolnej	Krótką charakterystyką obszarów, s. 25	II, III
20	-	-	-	unikfikacja kultury globalnej-zanikanie lokalnych tradycji, obrzędów i tożsamości	Uwarunkowania kulturowe i historyczne, s. 15	II

Opierając się na wynikach analizy SWOT oraz kierując się zasadą aby w przyszłym działaniu:

- wykorzystywać i wzmacniać mocne strony,
- eliminować lub poprawiać słabe strony,

- wykorzystywać szanse,
- eliminować zagrożenia,

sprecyzowano główne wnioski i zalecenia co do kierunków rozwoju obszaru objętego LSR na przyszłość. Biorąc pod uwagę dogodne położenie i uwarunkowania przyrodnicze, bogate dziedzictwo kulturowe, należy dążyć do bardziej efektywnego wykorzystania posiadanych zasobów przede wszystkim poprzez rozbudowę szeroko rozumianej infrastruktury turystycznej, budowę i rozwój systemów informacji i promocji turystycznej, lepszego zagospodarowanie i wykorzystanie zasobów naturalnych, kulturowych i historycznych, rozwój produktów markowych, tradycyjnych i regionalnych. Ponadto należy wspierać zrównoważony rozwój przedsiębiorczości i tworzenie miejsc pracy poza rolnictwem w oparciu o lokalny potencjał społeczno – gospodarczy i posiadane zasoby, szczególnie regionalne produkty rolno-spożywcze, markowe usługi turystyczne i rzemiosło. Oprócz tego powinno się inicjować i wspierać wszelkie działania zmierzające do poprawy jakości życia mieszkańców obszaru LGD poprzez zaspokojenie ich potrzeb społecznych i kulturalnych oraz stworzenie im możliwości aktywnego spędzania czasu wolnego. Ważnym aspektem pozostaje również zwiększanie aktywizacji lokalnej społeczności i budowy kapitału społecznego poprzez podnoszenie kwalifikacji mieszkańców i wspieranie instytucji społeczeństwa obywatelskiego.

Cele i wskaźniki

Logika realizacji LSR

Logika interwencji to schemat pokazujący ciąg przyczynowo– skutkowy realizowanych w ramach strategii celów, przedsięwzięć i wskaźników. Efekty realizacji strategii muszą być ściśle powiązane z celami i przedsięwzięciami określonymi w tej strategii. Logika interwencji w prosty sposób obrazuje relacje pomiędzy wskaźnikami a celami i przedsięwzięciami. Poniżej na wykresach przedstawiono hierarchię założonych w LSR celów oraz przedsięwzięć.

Lokalna Strategia Rozwoju przedstawia charakterystyczne dla danego obszaru (objętego oddziaływaniem LSR LGD „Ziemia Łowicka“) zasoby i możliwości rozwojowe. Zaprezentowane poniżej cele oraz przedsięwzięcia są bezpośrednim efektem przeprowadzonych konsultacji społecznych i zidentyfikowanych na ich podstawie głównych problemów i potrzeb beneficjentów LSR. Podsumowanie przeprowadzonych konsultacji społecznych oraz diagnozy obszaru znalazło swoje odzwierciedlenie w analizie SWOT. Wskazane cele ogólne są spójne wewnętrznie, wzajemnie się uzupełniają, a także stanowią długofalowy plan działania zgodny z celami Osi 4 LEADER PROW 2014 -2020. Cele konstruowane były zgodnie z Wytocznymi do opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014-2020.

Cel ogólny 1. Równomierny rozwój infrastruktury na terenie LGD "Ziemia Łowicka"

Pierwszy cel ogólny odnosi się do realizacji działań na rzecz podniesienia jakości oraz równomiernego rozwoju infrastruktury publicznej na terenie obszaru oddziaływania LGD. Zakłada się, że realizacja przedsięwzięć zostanie dofinansowana ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020. Cel odpowiada założeniom LEADER dotyczącym rozwoju ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury, a także rozwojowi infrastruktury drogowej (zapewniającej spójności terytorialną w zakresie włączenia społecznego).

1.0	Cel ogólny	Równomierny rozwój infrastruktury na terenie LGD "Ziemia Łowicka"						
1.1.	Cele szczegółowe	Infrastruktura techniczna i społeczno - kulturalna						
1.2		Infrastruktura sportowa lub prozdrowotna						
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego		Jednostka miary	Stan początkowy 2016 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/ sposób pomiaru			
W1.0	Wzrost liczby działań podjętych na rzecz równomiernego rozwoju infrastruktury na terenie LGD „Ziemia Łowicka“	Sztuka/ operacja	0	35	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów			
Wskaźnik rezultatu dla celów szczegółowych		Jednostka miary	Stan początkowy 2016 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/ sposób pomiaru			
w1.1.1	Liczba osób korzystających z obiektów nowowybudowanej/ zmodernizowanej/doposażonej/ wyremontowanej infrastruktury technicznej/ społeczno- kulturalnej oraz terenów wokół tych obiektów	osoba	0	700	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów			
w1.1.2								
w1.1.3								
w1.1.4								
w1.2.1	Liczba osób korzystających z obiektów nowowybudowanej/ zmodernizowanej/doposażonej/ wyremontowanej infrastruktury rekreacyjnej	osoba	0	100	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów			
w1.2.2	Liczba uczestników imprez/ wyjazdów o charakterze rekreacyjno - sportowym	osoba	0	300	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów/listy obecności			
w1.2.3	Liczba uczestników wydarzeń podnoszących świadomość zdrowotną mieszkańców	osoba	0	150	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów/listy obecności			
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźnik produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/ sposób pomiaru
						Początkowa 2016 rok	Końcowa 2023 rok	
1.1.1	Rozwój obiektów pełniących funkcje społeczno- kulturalne.	Osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna	Konkurs, projekt grantowy	Liczba nowych/rozbudowanych/ zmodernizowanych/	Sztuka	0	7	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów/

		nieposiadająca osobowości prawnej		doposażonych obiektów społeczno - kulturalnych				protokoły zdawczo-odbiorcze inwestycji/ faktury/ potwierdzenia odbioru inwestycji
1.1.2	Zagospodarowanie terenów wokół obiektów pełniących funkcje społeczno kulturalne.	Osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej	konkurs, projekt grantowy	Liczba zagospodarowanych terenów wokół obiektów pełniących funkcje społeczno-kulturalnych	Sztuka	0	1	j.w.
1.1.3	Rozwój infrastruktury technicznej	Osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej	konkurs, projekt grantowy	Liczba nowej/ rozbudowanej/ zmodernizowanej infrastruktury technicznej	Sztuka	0	1	j.w
1.1.4	Rozwój infrastruktury kulturalno- edukacyjnej	Osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej	konkurs, projekt grantowy	Liczba nowych/ rozbudowanych/ zmodernizowanych/ doposażonych obiektów kulturalno-edukacyjnych	Sztuka	0	4	j.w.
1.2.1	Rozwój infrastruktury rekreacyjnej	Osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej	konkurs, projekt grantowy	Liczba nowych/ rozbudowanych/ zmodernizowanych/ doposażonych obiektów rekreacyjnych	Sztuka	0	4	j.w.
1.2.2	Organizacja imprez/ wyjazdów o charakterze rekreacyjno-sportowym	Osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej	konkurs, projekt grantowy	Liczba zorganizowanych imprez	Sztuka	0	15	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów

1.2.3	Organizacja wydarzeń podnoszących świadomość zdrowotną mieszkańców	Osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej	konkurs, projekt grantowy	Liczba podjętych inicjatyw w zakresie podnoszenia świadomości zdrowotnej	Sztuka	0	5	j.w.
Suma								

Cel ogólny 2. Aktywizacja zawodowa i społeczna mieszkańców obszaru LGD

Drugi cel ogólny odnosi się do realizacji kompleksowych działań na rzecz podniesienia poziomu aktywności zawodowej i społecznej mieszkańców obszaru LGD. Zakłada się, że realizacja przedsięwzięć zostanie dofinansowana ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020. Cel odpowiada założeniom LEADER dotyczącym: wzmocnienia kapitału społecznego, rozwoju przedsiębiorczości, dywersyfikacji źródeł dochodu, podnoszenia kompetencji osób z obszaru LSR, podnoszenia wiedzy społeczności lokalnej w zakresie innowacji czy rozwoju produktów lokalnych oraz rozwój rynków zbytu dla tych produktów.

2.0	Cel ogólny	Aktywizacja zawodowa i społeczna mieszkańców obszaru LGD			
2.1.	Cele szczegółowe	Inicjatywy w zakresie przeciwdziałania bezrobociu oraz rozwoju postaw przedsiębiorczych.			
2.2		Wspieranie i rozwój kapitału społecznego oraz wsparcie włączenia społecznego.			
2.3		Działania na rzecz rozwoju rolnictwa oraz produkcji rolno - spożywczej na terenie LGD			
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego		Jednostka miary	Stan początkowy 2016 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/ sposób pomiaru
W2.0	Odsetek populacji LGD deklarujących wzrost wiedzy/ kompetencji (od 2016 roku)	Procent	0%	5%	Badanie ewaluacyjne/ formularz ankiety
	Wzrost liczby inicjatyw na rzecz rozwoju przedsiębiorczości	Sztuka	0	45	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów
Wskaźnik rezultatu dla celów szczegółowych		Jednostka miary	Stan początkowy 2016 rok	Plan 2023rok	Źródło danych/ sposób pomiaru
W2.1.1	Liczba uczestników szkoleń w zakresie przedsiębiorczości (w tym liczba osób z grup defaworyzowanych)	Osoba	0 (0)	50 (10)	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów/ listy obecności
W.2.1.2	Liczba utworzonych miejsc pracy, w tym samozatrudnienie	sztuka	0	29	GUS/CEIDG/REGON, dane od beneficjentów

	Liczba utworzonych miejsc pracy	sztuka	0	16	GUS/CEIDG/REGON, dane od beneficjentów
W2.2.1	Liczba uczestników spotkań integracyjno - aktywizacyjnych	osoba	0	80	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów/ listy obecności
W2.2.2	Liczba osób korzystających ze szkoleń/impresz/inicjatyw nakierowanych na grupy defaworyzowane.	sztuka	0	80	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów
W2.3.1	Liczba uczestników zorganizowanych szkoleń w zakresie nowoczesnego/ innowacyjnego rolnictwa/ przetwórstwa rolno- spożywczego	osoba	0	80	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów/ listy obecności

Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźnik produktu					
			Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/ sposób pomiaru	
					Początkowa 2016 rok	Końcowa 2023 rok		
2.1.1	Podnoszenie wiedzy i kompetencji mieszkańców w zakresie przedsiębiorczości (w tym innowacyjności)	Osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej	Konkurs, projekt grantowy	Liczba szkoleń w zakresie przedsiębiorczości	Szkolenie	0	4	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów/ karta kontrolna grantu
2.1.2	Działania nakierowane na podejmowanie i rozwijanie działalności	Osoba fizyczna	Konkurs	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Operacja	0	29	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów
		Osoba fizyczna,		Liczba operacji	Operacja	0	16	j.w.

	gospodarczej.	osoba prawna, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej		polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa				
2.2.1	Organizacja spotkań integracyjno – aktywizacyjnych, wspieranie partycypacji społeczności lokalnej	Osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej	Konkurs, projekt grantowy	Liczba zorganizowanych spotkań	Spotkanie	0	4	j.w.
2.2.2	Wspieranie działalności organizacji pozarządowych na rzecz zidentyfikowanych grup defaworyzowanych	Osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej	Konkurs, projekt grantowy	Liczba projektów na rzecz grup defaworyzowanych	Projekt	0	4	j.w.
2.3.1	Podnoszenie poziomu kompetencji i wiedzy rolników oraz producentów rolno- spożywczych w zakresie nowoczesnych/ innovacyjnych rozwiązań.	Osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej	Konkurs, projekt grantowy	Liczba zorganizowanych szkoleń	Szkolenie	0	4	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów/ ankieta ewaluacyjna
Suma								

Cel ogólny 3. Podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru LGD

Trzeci cel ogólny odnosi się do realizacji kompleksowych działań na rzecz podniesienia atrakcyjności turystycznej obszaru LGD. Zakłada się, że realizacja przedsięwzięć zostanie dofinansowana ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020. Cel odpowiada założeniom LEADER dotyczącym: zachowania dziedzictwa

lokalnego (historycznego, kulturowego, przyrodniczego, kulinarnego) czy podnoszenia wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska, zmian klimatycznych, ekologii.

3.0	Cel ogólny	Podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru LGD			
3.1	Cele szczegółowe	Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszarów wiejskich.			
3.2		Wzmocnienie poczucia tożsamości lokalnej oraz zachowanie dziedzictwa historycznego i kulturowego.			
3.3		Zintegrowane działania promocyjne.			
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego		Jednostka miary	Stan początkowy 2016 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/ sposób pomiaru
W3.0	Odsetek populacji LGD deklarujących poprawę atrakcyjności turystyczno- rekreacyjnej obszaru/ zwiększenia poczucia tożsamości lokalnej(od 2016 roku).	Procent	0%	5%	Badanie ewaluacyjne/ formularz ankiety
Wskaźnik rezultatu dla celów szczegółowych		Jednostka miary	Stan początkowy 2016 rok	Plan 2023rok	Źródło danych/ sposób pomiaru
W3.1.1	Liczba osób korzystających z wybudowanych/ rozbudowanych/ zmodernizowanych obiektów wpływających na wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszarów wiejskich	Osoba	0	200	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów
W3.1.2	Liczba uczestników wydarzeń podnoszących świadomość ekologiczną społeczeństwa	Osoba	0	100	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów/listy obecności
W3.2.1	Liczba uczestników zorganizowanych wydarzeń na rzecz wzmocnienia poczucia tożsamości lokalnej oraz zachowania dziedzictwa historycznego i kulturowego	Osoba	0	300	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów/listy obecności
W3.2.2	Liczba osób korzystających ze zmodernizowanych obiektów infrastruktury dziedzictwa regionu (w tym obiektów świeckich i sakralnych).	Osoba	0	500	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów
W3.2.3	Liczba osób korzystających z wyposażenia zakupionego w ramach LSR	Osoba	0	100	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów
W3.3.1	Liczba osób, które zapoznały się z lokalnymi produktami/ dziedzictwem kulturowo- historycznym oraz walorami turystycznymi obszaru LGD	Osoba	0	500	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów Częstotliwość pomiaru: corocznie

Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźnik produktu				Źródło danych/ sposób pomiaru
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		
						Początkowa 2016 rok	Końcowa 2023 rok	
3.1.1	Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej	Osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej	Projekt współpracy, konkurs, projekt grantowy	Liczba nowych/ rozbudowanych/ zmodernizowanych obiektów/ Liczba zrealizowanych projektów współpracy	Obiekt/ sztuka	0/0	4/2	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów/ protokoły zdawczo-odbiorcze inwestycji/ faktury/ potwierdzenia odbioru inwestycji
3.1.2	Organizacja wydarzeń podnoszących świadomość ekologiczną mieszkańców (ochrona środowiska naturalnego obszaru LGD)	Osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej	Konkurs, projekt grantowy	Liczba zorganizowanych wydarzeń	Wydarzenie/ sztuka	0	5	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów
3.2.1	Organizacja imprez/ uroczystości/ wydarzeń wzmacniających poczucie tożsamości lokalnej oraz na rzecz zachowania dziedzictwa historycznego i kulturowego	Osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej	Konkurs, projekt grantowy	Liczba zorganizowanych wydarzeń/ imprez/ uroczystości	Wydarzenie/ uroczystość/ impreza/ sztuka	0	15	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów
3.2.2	Modernizacja	Osoba fizyczna,	Konkurs, projekt	Liczba	Obiekt/	0	3	Dane własne LGD/dane

	infrastruktury dziedzictwa regionu (w tym obiektów świeckich i sakralnych).	osoba prawna, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej	grantowy	zmodernizowanych obiektów	sztuka			z gmin/ dane od beneficjentów/ protokoły zdawczo-odbiorcze inwestycji/ faktury/ potwierdzenia odbioru inwestycji
3.2.3	Doposażenie funkcjonujących na terenie LGD zespołów ludowych/ organizacji pozarządowych/ stowarzyszeń działających na rzecz zachowania dziedzictwa historycznego i kulturowego	Osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej	Konkurs, projekt grantowy	Liczba doposażonych organizacji	Organizacja/ sztuka	0	4	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów
3.3.1	Działania/ inicjatywy promujące lokalne produkty/ dziedzictwo kulturowo-historyczne oraz walory turystyczne obszaru LGD	Osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej	Projekt współpracy, konkurs, projekt grantowy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy/Liczba podmiotów działających w sferze kultury, która otrzymała wsparcie w ramach realizacji LSR	Inicjatywa/ działania/ sztuka	0/0	1/3	Dane własne LGD/dane z gmin/ dane od beneficjentów
Suma								

W tabeli poniżej zamieszczono matrycę logiczną powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników

Zidentyfikowane problemy/ wyzwania społeczno-ekonomiczne.	Element analizy SWOT (l.p.)	Cel ogólny	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
Niedostateczny stan infrastruktury społeczno-kulturalnej na obszarze LGD	3,5	1.0 Równomierny rozwój infrastruktury na terenie LGD "Ziemia Łowicka"	1.1 Infrastruktura techniczna i społeczno - kulturalna	1.1.1 Rozwój obiektów pełniących funkcje społeczno-kulturalne.	Liczba nowych/ rozbudowanych / zmodernizowanych/ wyposażonych obiektów społeczno - kulturalnych	Liczba osób korzystających z obiektów nowowytbudowanej/ zmodernizowanej/ wyposażonej/ wyremontowanej infrastruktury technicznej/ społeczno-kulturalnej oraz terenów wokół tych obiektów	Liczba operacji podjętych w zakresie działań na rzecz równomiernego rozwoju infrastruktury na terenie LGD „Ziemia Łowicka“	Stopień zaangażowania JST oraz innych organizacji w budowę/ modernizację obiektów społeczno - kulturalnych
	3,5			1.1.2 Zagospodarowanie terenów wokół obiektów pełniących funkcje społeczno-kulturalne	Liczba zagospodarowanych terenów wokół obiektów pełniących funkcje społeczno-kulturalnych			Stopień zaangażowania JST oraz innych organizacji w zagospodarowanie terenów wokół obiektów społeczno - kulturalnych
Niedostateczny stan infrastruktury technicznej na obszarze LGD	3,5			1.1.3 Rozwój infrastruktury technicznej	Liczba nowej/ rozbudowanej/ zmodernizowanej infrastruktury technicznej			Stopień zaangażowania JST oraz innych organizacji w budowę/ modernizację infrastruktury technicznej
	3,5			1.1.4 Rozwój infrastruktury kulturalno-	Liczba nowych/ rozbudowanych /			Stopień zaangażowania JST oraz innych

infrastruktura oświatowo – edukacyjna na obszarze LGD				edukacyjnej	zmodernizowanych/ doposażonych obiektów kulturalno- edukacyjnych			organizacji w budowę/ modernizację infrastruktury oświatowo- edukacyjnej
Niewystarczająco rozwinięta infrastruktura sportowa oraz niewystarczający stopień promocji sportu na obszarze LGD	6,15	2.0 Aktywizacja zawodowa i społeczna mieszkańców	1.2 Infrastruktura sportowa lub prozdrowotna	1.2.1 Rozwój infrastruktury rekreacyjnej	Liczba nowych/ rozbudowanych / zmodernizowanych/ doposażonych obiektów rekreacyjnych	Liczba osób korzystających z obiektów nowowytbudowanych/ zmodernizowanej / doposażonej/ wyremontowanej infrastruktury sportowej		Stopień zaangażowania JST oraz innych organizacji w budowę/ modernizację infrastruktury sportowej
	6,15			1.2.2 Organizacja imprez/ wyjazdów o charakterze rekreacyjno- sportowym	Liczba zorganizowanych imprez	Liczba uczestników imprez/ wyjazdów o charakterze sportowym		Stopień zainteresowania organizowanymi imprezami/wyjazdami
Niska świadomość zdrowotna mieszkańców	15			1.2.3 Organizacja wydarzeń podnoszących świadomość zdrowotną mieszkańców	Liczba podjętych inicjatyw w zakresie podnoszenia świadomości zdrowotnej	Liczba uczestników wydarzeń podnoszących świadomość zdrowotną mieszkańców		Niskie zainteresowanie mieszkańców
Niskie kompetencje mieszkańców z zakresie przedsiębiorczości	2,10		2.1 Inicjatywy w zakresie przeciwdziałania bezrobociu oraz rozwoju postaw przedsiębiorczych.	2.1.1 Podnoszenie wiedzy i kompetencji mieszkańców w zakresie przedsiębiorczości (w tym	Liczba szkoleń w zakresie przedsiębiorczości	Liczba uczestników szkoleń w zakresie przedsiębiorczości (w tym liczba osób z grup	Odsetek populacji LGD deklarujących wzrost wiedzy/ kompetencji (od 2016 roku)	Niskie zainteresowanie mieszkańców

				innowacyjności)		defaworyzowanyc h)		
	2,4,10			2.1.2 Działania nakierowane na podejmowanie i rozwijanie działalności gospodarczej	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Liczba utworzonych miejsc pracy, w tym samozatrudnienie		Niskie zainteresowanie mieszkańców, brak wiedzy na temat możliwości podejmowania samozatrudnienia
					Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Liczba utworzonych miejsc pracy		
Niedostateczne wsparcie kapitału społecznego oraz grup defaworyzowanych	1,2,4,13,14		2.2 Wspieranie i rozwój kapitału społecznego oraz wsparcie włączenia społecznego.	2.2.1 Organizacja spotkań integracyjnych – aktywizacyjnych, wspieranie partycypacji społeczności lokalnej	Liczba zorganizowanych spotkań	Liczba uczestników spotkań integracyjno - aktywizacyjnych	Liczba inicjatyw na rzecz rozwoju kapitału społecznego oraz wspierania włączenia społecznego	Niskim zainteresowanie mieszkańców
	1,2,4,13,14			2.2.2 Wspieranie działalności organizacji pozarządowych na rzecz zidentyfikowanych grup defaworyzowanych	Liczba projektów na rzecz grup defaworyzowanych	Liczba osób korzystających ze szkoleń/impres/i inicjatyw nakierowanych na grupy defaworyzowane.		Brak zainteresowania ze strony potencjalnych beneficjentów

Niska świadomość mieszkańców w zakresie nowoczesnej/ innowacyjnej produkcji rolno-spożywczej oraz rolnictwa.	2,7,8,13,19		2.3 Działania na rzecz rozwoju rolnictwa oraz produkcji rolno - spożywczej na terenie LGD	2.3.1 Podnoszenie poziomu kompetencji i wiedzy rolników oraz producentów rolno- spożywczych w zakresie nowoczesnych/ innowacyjnych rozwiązań	Liczba zorganizowanych szkoleń	Liczba uczestników zorganizowanych szkoleń w zakresie nowoczesnego/ innowacyjnego rolnictwa/ przetwórstwa rolno-spożywczego	Odsetek populacji LGD deklarujących wzrost wiedzy/ kompetencji (od 2016 roku)	Niski stopień zainteresowania, brak świadomości z możliwości oraz efektów wykorzystywania nowoczesnych/ innowacyjnych rozwiązań
Niewystarczająca infrastruktura rekreacyjno-turystyczna	3,6,9	3.0 Podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru LGD	3.1 Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszarów wiejskich.	3.1.1 Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej	Liczba nowych/ rozbudowanych / zmodernizowanych obiektów/ Liczba zrealizowanych projektów współpracy	Liczba osób korzystających z wybudowanych/ rozbudowanych/ zmodernizowanych obiektów wpływających na wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszarów wiejskich	Odsetek populacji LGD deklarujących poprawę atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej obszaru/ zwiększenia poczucia tożsamości lokalnej (od 2016 roku).	Stopień zaangażowania JST oraz innych organizacji w budowę/ modernizację ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej
Niewystarczająca świadomość mieszkańców w zakresie ekologii i ochrony środowiska	4,17			3.1.2 Organizacja wydarzeń podnoszących świadomość ekologiczną mieszkańców (ochrona środowiska naturalnego obszaru LGD)	Liczba zorganizowanych wydarzeń	Liczba uczestników wydarzeń podnoszących świadomość ekologiczną społeczeństwa		Bark zainteresowania ze strony mieszkańców
Niewystarczająca liczba wydarzeń	4,5,12,18,20			3.2 Wzmocnienie poczucia tożsamości	3.2.1 Organizacja imprez/	Liczba zorganizowanych	Liczba uczestników	

wzmacniających poczucie tożsamości lokalnej oraz na promujących dziedzictwo historyczne i kulturowe regionu			lokalnej oraz zachowanie dziedzictwa historycznego i kulturowego.	uroczystości/ wydarzeń wzmacniających poczucie tożsamości lokalnej oraz na rzecz zachowania dziedzictwa historycznego i kulturowego	h wydarzeń/ imprez/ uroczystości	zorganizowanych wydarzeń na rzecz wzmacniania poczucia tożsamości lokalnej oraz zachowania dziedzictwa historycznego i kulturowego		mieszkańców, niewystarczające zaangażowanie społeczności lokalnej
Niewystarczający stan infrastruktury dziedzictwa regionu	3,5,9			3.2.2 Modernizacja infrastruktury dziedzictwa regionu (w tym obiektów świeckich i sakralnych).	Liczba zmodernizowanych obiektów	Liczba osób korzystających ze zmodernizowanych obiektów infrastruktury dziedzictwa regionu (w tym obiektów świeckich i sakralnych).		Brak wystarczających środków finansowych na kompleksową modernizację
Niewystarczający stan wyposażenia organizacji z terenu działania LGD	3,4,6			3.2.3 Doposażenie funkcjonujących na terenie LGD zespołów ludowych/ organizacji pozarządowych/ stowarzyszeń działających na rzecz zachowania dziedzictwa historycznego i kulturowego	Liczba doposażonych organizacji	Liczba osób korzystających z wyposażenia zakupionego w ramach LSR		Brak wystarczających środków finansowych na kompleksowe doposażenie
Niewystarczająca liczba wydarzeń promujących walory	11,18,20		3.3 Zintegrowane działania promocyjne.	3.3.1 Działania/ inicjatywy promujące lokalne	Liczba zrealizowanych projektów	Liczba osób, które zapoznały się z lokalnymi		Trudności w nawiązaniu trwałej współpracy w

obszaru działania LGD				produkty/ dziedzictwo kulturowo- historyczne oraz walory turystyczne obszaru LGD	współpracy /Liczba podmiotów działających w sferze kultury, która otrzymała wsparcie w ramach realizacji LSR	produktami/ dziedzictwem kulturowo- historycznym oraz walorami turystycznymi obszaru LGD		zakresie kompleksowych działań promocyjnych, niewystarczająca ilość środków finansowych na kompleksowe działania promocyjne.
--------------------------	--	--	--	---	--	--	--	---

Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposobów ustanawiania kryteriów wyboru

W ramach realizacji LSR „Ziemia Łowicka“ sposób wyboru i oceny operacji podzielony został ze względu na formę przyznawanej pomocy:

- kryteria konkursowe oraz (projekty inne niż granty) szczegółowa charakterystyka procedury w załączniku nr 11 do wniosku);
- kryteria wyboru grantobiorców - szczegółowa charakterystyka procedury w załączniku nr 12 do wniosku);

Ogólna charakterystyka przyjętych rozwiązań formalno instytucjonalnych, sposób ustanawiania i zmiany kryteriów, innowacyjność:

Lokalne kryteria wyboru, podobnie jak sama LSR, są uchwalane przez Zarząd LGD. Kryteria te będą ewoluowały w czasie, co będzie mogło powodować potrzebę ich zmiany lub pewnej modyfikacji do zmieniających się uwarunkowań i potrzeb. Procedura zmiany lokalnych kryteriów została sformułowana już na etapie opracowania LSR, stwarzając gwarancję ewentualnego uruchomienia w przyszłości swobodnego mechanizmu naprawczego w sytuacji, gdyby np. zaproponowane początkowo zestawy kryteriów selekcji nie przynosiły oczekiwanych rezultatów lub wręcz w niekorzystny sposób realizowały politykę wsparcia LGD zapisaną w LSR.

Konieczność zmian kryteriów może wynikać w szczególności z następujących przyczyn:

- zmiany obowiązujących przepisów regulujących zagadnienia objęte LSR;
- zmiany dokumentów programowych lub rozporządzeń dotyczących zagadnień objętych LSR;
- uwag zgłoszonych przez Instytucję Wdrażającą;
- uwag zgłoszonych przez kontrolę;
- wniosków wynikających z praktycznego stosowania LSR i przeprowadzonej ewaluacji LSR.

Za propozycje zmian kryteriów w LSR odpowiada Biuro LGD. Przekazuje propozycję zmian do Prezesa Zarządu Lokalnej Grupy Działania „Ziemia Łowicka”. Następnie propozycje zmiany kryteriów są umieszczane na stronie internetowej LGD do publicznej wiadomości na okres 14 dni. W tym czasie Społeczność może wnieść swoje propozycje zmiany kryteriów. Po upływie wyznaczonego terminu na składanie propozycji, Prezes Stowarzyszenia zwołuje Zarząd, na którym przedstawia informacje o wniesionych przez społeczność uwagach oraz przedstawia propozycję zmian kryteriów. Zarząd wybiera propozycję zmiany kryteriów, dyskutuje nad ostateczną wersją zmienionych kryteriów. Kryteria oceny zgodności operacji z LSR oraz kryteria oceny operacji według lokalnych kryteriów wyboru przyjmowane są uchwałą Zarządu i są podawane do publicznej wiadomości w terminie 7 dni od podjęcia uchwały.

W przypadku pozytywnego rozpatrzenia zgłoszonej propozycji i zmian kryteriów oceny zgodności operacji z LSR lub kryteriów oceny operacji według lokalnych kryteriów wyboru obowiązują one dla naborów ogłoszonych po dniu zatwierdzenia zmian uchwałą Zarządu. Konieczność wykazania innowacyjności projektu została uwzględniona jako jedno z lokalnych kryteriów wyboru operacji. Stopień innowacyjności będzie rozpatrywany na poziomie wnioskodawcy, gminy oraz obszaru LGD. Ponadto ocenie podlegać będzie charakter innowacyjności w trzech głównych wymiarach: ochrony środowiska, zwalczania ubóstwa i włączenia społecznego, zakupu nowych technologii bądź urządzeń.

Plan działania

Plan działania precyzyjnie określa metody uzyskania wysokich efektów z programu LEADER i LSR. Cele ogólne doprecyzowano poprzez cele szczegółowe, którym przyporządkowano wypracowane w trakcie konsultacji społecznych oraz diagnozy przedsięwzięcia. Przedsięwzięcia te zaplanowano do sfinansowania ze środków przeznaczonych na realizację LSR. Wypracowane cele mają charakter długofalowy zapewniają ciągłość oraz trwałość rozwoju, są spójne z modelem przedsiębiorczości wiejskiej, uwarunkowaniami lokalnymi (dziedzictwo przyrodnicze, historyczno- kulturowe, lokalizacja, infrastruktura społeczna, aktywność mieszkańców). Cele wyznaczają kierunki zmian założone w strategii. Komplementarna realizacja założonych celów zmierza do innowacyjnego rozwoju obszaru w oparciu o posiadane zasoby i integrację zaangażowanych podmiotów lokalnych. Plan działania stanowi **załącznik nr 3 do LSR**.

Budżet LSR

Kalkulując budżet wraz z harmonogramem przedsięwzięć dolożono wszelkich starań, aby zapewnić systematyczną i ciągłą realizację LSR, zapewnić w budżecie proporcjonalność między kosztami administracyjnymi oraz własnymi LGD oraz adekwatność budżetu do głównych celów LSR.

LGD „Ziemia Łowicka“ zamierza ubiegać się o środki w ramach działań osi 4 LEADER PROW 2014-2020. W ramach budżetu wyodrębniono kategorie kosztów dotyczące:

- realizacji LSR, na którą składają się projekty konkursowe oraz projekty grantowe na łączną kwotę **5 700 000,00 zł**

Budżet LSR rozkłada się następująco:

- Podejmowanie działalności gospodarczej łączna kwota **1 600 000,00 zł – Premije przyznawane w kwocie 50 000,00 zł**
- Rozwijanie działalności gospodarczej łączna kwota **1 250 000,00 zł – refundacja kosztów kwalifikowanych do poziomu 70 % do kwoty 300 000 zł.**
- Pozostałe projekty, w tym projekty Grantowe – **kwota 2 850 000,00 zł**
 - zasady finansowania projektów poza grantowych:
 - do 60% kosztów kwalifikowalnych w przypadku podmiotów wykonujących działalność gospodarczą;
 - do 63,63% kosztów kwalifikowalnych w przypadku jednostek sektora finansów publicznych;
 - do 90% kosztów kwalifikowalnych dla pozostałych podmiotów aplikujących
 - zasady finansowania projektów grantowych: - do 90% kosztów kwalifikowalnych dla wszystkich podmiotów (dla jednostek sektora finansów publicznych kwota nie może przekroczyć 20 % kwoty środków przeznaczonych na granty), zaliczka w wysokości do 50% kosztów kwalifikowanych,
- współpracy- LGD „Ziemia Łowicka“ planuje realizację dwóch projektów współpracy z innymi LGD- na łączną kwotę **114 000,00 zł**
- kosztów bieżących i aktywizacji, w skład których wchodzi koszty związane z zarządzaniem, utrzymaniem biura, personelem, monitoringiem, działaniami promocyjnymi w tym realizacja planu komunikacji, szkoleniami dla pracowników, RD, Zarządu na łączną kwotę **1 377 500,00 zł.**

Tabel budżetowe stanowią **załącznik nr 4** do LSR

Plan komunikacji

Cele ogólne działań informacyjno-promocyjnych

Celem ogólnym Planu Komunikacji Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 jest promowanie LSR, a tym samym Wspólnych Ram Strategicznych 2014-2020, które odzwierciedlają cele Strategii „Europa 2020” zwłaszcza wśród mediów i ogółu mieszkańców LGD oraz rozpowszechnianie informacji o możliwościach wsparcia przewidzianych w Strategii wśród potencjalnych Beneficjentów, którzy będą mogli ubiegać się o przyznanie dotacji w ramach Funduszy Europejskich. Planowane działania mają wzbudzić zainteresowanie oraz zachęcić potencjalnych Beneficjentów do aplikowania o środki, zwiększając liczbę zrealizowanych inwestycji, a przez to wzmocnić konkurencyjność i atrakcyjność Lokalnej Grupy Działania. Celem działań jest ponadto utrwalenie i pogłębienie akceptacji i przychylności mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania dla istnienia samych funduszy oraz skutków ich działania w gminach. Cel ogólny działań informacyjno-promocyjnych realizowany jest poprzez wszystkie gminy tworzące Lokalną Grupę Działania. Cele szczegółowe oraz wskaźniki działań komunikacyjnych wskazano w **załączniku nr 5 do LSR.**

Grupy docelowe zostały szczegółowo scharakteryzowane w załączniku nr 5 do LSR:

1. **Beneficjenci (projektodawcy) i potencjalni beneficjenci LSR.**
2. **Grupy defaworyzowane**
3. **Społeczność lokalna**

Monitoring wskaźników działań komunikacyjnych dokonywany będzie w półrocznych czasookresach. W poniższej tabeli zaprezentowano wskaźniki, które monitorowane będą w poszczególnych okresach.

Okres realizacji działań komunikacyjno - informacyjnych	Monitorowane wskaźniki
II półrocze 2016	liczba ogłoszeń na stronach www i mediach społecznościowych liczba artykułów w prasie lokalnej liczba zamieszczonych plakatów
I półrocze 2017	ankiety rozesłane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów)
II półrocze 2017	liczba ulotek do rozdysponowanych na jednym spotkaniu

	liczba ankiet monitorujących poziom animacji lokalnej
I półrocze 2018	liczba spotkań liczba artykułów w prasie lokalnej liczba ogłoszeń na tablicach w instytucjach publicznych liczba ogłoszeń na stronach www i mediach społecznościowych liczba ankiet monitorujących poziom animacji lokalnej
II półrocze 2018	liczba artykułów w prasie lokalnej liczba rozdyskrebowanych ulotek
I półrocze 2019	liczba spotkań liczba ulotek rozdyskrebowanych na jednym spotkaniu liczba ankiet monitorujących poziom animacji lokalnej
II półrocze 2019	ankiety rozesłane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów) liczba ankiet monitorujących poziom animacji lokalnej
I półrocze 2020	ankiety rozesłane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów)
II półrocze 2020	liczba artykułów w prasie lokalnej liczba eventów i imprez podsumowujących realizację LSR liczba rozdyskrebowanych ulotek

Innowacyjność

Uzasadnienie podejścia innowacyjnego dla przedsięwzięć planowanych w ramach LSR rozpatrywać należy w kilku wymiarach w szczególności ze względu na różnorodność definicji innowacyjności. Oddolne partnerskie podejście do rozwoju obszaru realizowane przez LGD, polegające na opracowaniu przez społeczność wiejską LSR oraz realizacja wynikających z niej projektów są w obrębie działania LGD **innowacyjne w odniesieniu do wymiaru lokalnego**. Rozwój lokalny kierowany przez społeczność jest specjalnym narzędziem, które można stosować na poziomie niższym niż regionalny i które uzupełnia inne rodzaje wsparcia zapewnianego na poziomie lokalnym. Może aktywować i angażować lokalne społeczności i organizacje, tak by przyczyniały się do inteligentnego i zrównoważonego wzrostu który będzie zapobiegał wyłączeniu społecznemu na obszarach wiejskich. Preferuje się operacje innowacyjne, oryginalne w skali lokalnej tj. wykorzystujące niepraktykowane dotąd lokalnie rozwiązania technologiczne lub rozwiązania wykorzystujące lokalne zasoby, lokalny potencjał w szczególności środowiska naturalnego.

Realizacja przedsięwzięć wykazanych w strategii spowoduje, że przyjęte rozwiązania będą innowacyjne, w zależności od tego na ile te zasoby są unikalne, nowatorskie, niestandardowe i charakterystyczne tylko na danym obszarze. Mogą to być zasoby przyrodnicze, kulturowe, w tym związane z lokalnym dziedzictwem kulinarnym, tradycje rzemieślnicze, lokalne opowieści i legendy, wydarzenia historyczne, wybitne postaci, związane z danym obszarem poprzez miejsce urodzenia czy pobytu. Innowacyjne może być ich nietypowe, niestandardowe wykorzystanie czy promocja. Innowacyjność to także doskonalenie istniejących technologii, nowe rozwiązania w zarządzaniu i organizacji oraz doskonalenie metod przetwarzania produktów lokalnych. W szeroko rozumianej innowacyjności szczególnie ważne będą projekty innowacyjne ekologicznie. Za innowacje ekologiczne uznawane będą wszelkie formy zmiany zmierzające do znacznego i widocznego postępu w postaci ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko lub osiągnięcia większej skuteczności i odpowiedzialności w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego, żywnościowego oraz zrównoważonego wykorzystywania zasobów naturalnych w tym energii i wody. Innowacja może mieć charakter techniczny, marketingowy, organizacyjny lub procesowy.

Zintegrowanie

Powiązanie LSR z dokumentami i programami planistycznymi i startegicznymi na poziomach krajowym, wojewódzkim oraz gminnym przedstawiono w tabeli poniżej.

NA POZIOMIE GMINY I POWIATU		Zgodność z celami LSR „Ziemia Łowicka”
1	Zgodność ze Strategią Rozwoju Gminy Zduny na lata 2014-2022 z celem strategicznym I Ochrona środowiska przyrodniczego obszaru oraz ładu przestrzennego, II: Poprawa warunków życia mieszkańców poprzez zapewnienie dostępu do jednostek edukacyjnych, zdrowotnych, kulturalnych oraz sportu, a także podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego, III: Rozwój przedsiębiorczości poprzez aktywizację i promowanie lokalnych	I, II, III

	zasobów oraz wykorzystanie lokalnych i regionalnych specjalizacji, IV: Odnowa wsi - pielęgnacja kultury i dziedzictwa historycznego	
2	Zgodność ze Strategią Rozwoju Powiatu Łowickiego 2020 [projekt] z celem startegicznym I Poprawa stanu infrastruktury technicznej, celem startegicznym II Rozwój potencjału społeczno – gospodarczego, celem strategicznym III Kompleksowa promocja i współpraca w Powiecie.	I, II, III
NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA		
14	<p>Zgodność ze strategicznymi kierunkami działań Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020: w płaszczyźnie horyzontalnej m.in. poprzez:</p> <p><u>1.1. rozwój nowoczesnych technologii na rzecz inteligentnych specjalizacji regionalnych</u> w tym: wspieranie innowacyjnych przedsięwzięć, inicjowanie przedsięwzięć i rozpowszechnianie wiedzy i informacji nt. nowoczesnych technologii, ich znaczenia i możliwości zastosowania w kluczowych przemysłach regionu, promocję podmiotów wykorzystujących nowoczesne technologie (w gazecie „Do Rzeczy”, na targach), wspieranie rozwoju funkcji uzdrowiskowych, wspieranie sektora usług środowiskowych (m.in. recykling, zmniejszające zanieczyszczenia i zużycie zasobów naturalnych), wspieranie rozwoju technologii związanych z obsługą logistyczną, księgową i informatyczną przedsiębiorstw, wspieranie aktywności twórczej skoncentrowanej wokół mediów, przemysłu filmowego i muzycznego, promocję wzornictwa i projektowania przemysłowego, propagowanie „dobrych praktyk” z zakresu zastosowania nowoczesnego wzornictwa i projektowania w gospodarce, rozwój funkcji wystawienniczej, wspomaganie podmiotów ze sfery kultury, rozbudowę bazy materialnej związanej z przemysłami kreatywnymi,</p> <p><u>1.2. rozwój nowoczesnej gospodarki energetycznej</u> w tym: wspieranie rozwoju energooszczędnych technologii, promocję tzw. „dobrych praktyk energetycznych”, wsparcie przepływu wiedzy w zakresie wykorzystywania eko-innowacyjnych technologii, wspieranie działań mających na celu podnoszenie świadomości społecznej w zakresie wdrażania rozwiązań innowacyjnych i kształtowanie postaw proekologicznych, wspieranie rozwoju przedsiębiorczości związanej z produkcją energii z odnawialnych źródeł, promocję OZE.</p> <p><u>2.1. kształtowanie i rozwój kadr dla gospodarki innowacyjnej</u> w tym: organizację kursów i szkoleń skierowanych do przedsiębiorców, w tym w zakresie pozyskiwania środków z funduszy pomocowych, rozwoju umiejętności wykorzystania nowoczesnych technologii cyfrowych i umiejętności językowych,</p> <p><u>2.2. kształtowanie aktywnych postaw na rynku pracy</u> w tym: wsparcie osób zakładających własną działalność gospodarczą, promocję elastycznych form zatrudnienia i organizacji pracy, w tym samozatrudnienia i firm rodzinnych, wspieranie rozwoju przedsiębiorczości akademickiej pozwalającej godzić rozwój naukowy i pracę zarobkową, upowszechnianie modelu „silver economy”: wspieranie podnoszenia poziomu wiedzy i umiejętności zawodowych osób starszych, promowanie i prowadzenie szkoleń oraz społecznych kampanii informacyjnych skierowanych do pracodawców w zakresie przeciwdziałania wykluczeniom spowodowanym wiekiem, wspieranie tworzenia miejsc pracy związanych z zaspokajaniem potrzeb osób starszych,</p> <p><u>3.2 rozwój MŚP i sektora rolnego</u> w tym: wspieranie inwestycji</p>	I, II, III

	<p>produkcyjnych i usługowych, z uwzględnieniem innowacji: technologicznych, organizacyjnych, marketingowych, eko-innowacji, innowacji społecznych przyczyniających się do tworzenia i zachowania trwałych miejsc pracy, wspieranie działań w zakresie dostosowywania się przedsiębiorstw do norm ochrony środowiska i racjonalnego wykorzystania zasobów, wspieranie nowych modeli biznesowych dla firm, promowanie społecznej odpowiedzialności biznesu, wspieranie osób i firm rozpoczynających działalność w zakresie wytwarzania i promocji produktów regionalnych, wspieranie działań na rzecz produkcji i naprawy maszyn i urządzeń dla rolnictwa, wspieranie certyfikacji produktów rolnych,</p> <p><u>6.1. przeciwdziałanie ubóstwu ekonomicznemu</u> w tym: wspieranie programów, szkoleń, kursów umożliwiających pozbywanie się nawyków tzw. wyuczonej bezradności, podniesienie kwalifikacji zawodowych, wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej,</p> <p><u>6.2. reintegrację zawodową oraz przeciwdziałanie dyskryminacji i wykluczeniom społecznym</u> w tym: wspieranie tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw społecznych, w tym spółdzielni socjalnych i podmiotów ekonomii społecznej, wspieranie przedsięwzięć na rzecz ograniczenia zjawiska wykluczenia cyfrowego,</p> <p><u>9.1. wzmacnianie systemu powiązań funkcjonalnych</u> w tym: wspieranie inwestycji wykorzystujących potencjały endogeniczne (m.in. przetwórstwo rolno-spożywcze, usługi uzdrowiskowe i turystyczne), wspieranie rozwoju funkcji pozarolniczych na obszarach wiejskich, propagowanie „dobrych praktyk” w zakresie zagospodarowania obszarów podmiejskich,</p> <p>w płaszczyźnie terytorialno-funkcjonalnej m.in. poprzez:</p> <p><u>1.2. Obszary wiejskie</u> w tym: wspieranie działań na rzecz rozwoju rolnictwa ekologicznego, rynków lokalnych promujących produkty regionalne oraz agroturystyki, na rzecz rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw sektora pozarolniczego, na rzecz poprawy dostępu do edukacji przedszkolnej, opieki zdrowotnej oraz usług kultury i sportu,</p> <p><u>2.5. Obszary turystyczne dolin rzecznych Pilicy, Warty i Bzury</u> w tym: wspieranie działań na rzecz rozwoju turystyki aktywnej, rekreacyjnej, sportowej i geoturystyki oraz bazy turystycznej, w tym agroturystyki, na rzecz rozwoju funkcji konferencyjno – kongresowej, na rzecz wykreowania marki i popytu na usługi balneologiczne, uzdrowiskowe i rehabilitacyjne, na rzecz budowania zintegrowanych produktów turystycznych opartych na walorach kulturowych i przyrodniczych, w tym geologicznych, oraz kultywowaniu tradycji.</p>	
15	<p>Zgodność z Regionalną Strategią Innowacji dla Województwa Łódzkiego LORIS 2030 z priorytetem strategicznym 1. Specjalizacja regionalna i celem operacyjnym 1.1. Budowa świadomości w zakresie specjalizacji regionalnej.</p>	II
16	<p>Zgodność z Programem Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007–2020 z celami:</p> <p><u>3. Rozwój zasobów ludzkich oraz współpraca w obszarze turystyki,</u></p> <p>3.4. Wzrost rangi turystyki jako dziedziny gospodarki regionu oraz stymulowanie rozwoju inicjatyw społeczno-samorządowych na rzecz rozwoju turystyki,</p> <p><u>4. Zagospodarowanie przestrzeni turystycznej województwa łódzkiego,</u> 4.1. Rozwój podstawowej infrastruktury turystycznej zgodnie z oczekiwaniami rynku odbiorców m.in. poprzez wspieranie tworzenia oraz rozwoju przedsiębiorstw z branży turystycznej i okoloturystycznej, szczególnie bazy noclegowej i gastronomicznej.</p>	III

	Zgodność z Planem przeciwdziałania depopulacji w województwie łódzkim: Obszar działania – rynek pracy z działaniami krótkookresowymi: 1. Tworzenie sprzyjających warunków do rozpoczynania działalności gospodarczej oraz tworzenie nowych miejsc pracy poprzez udzielanie bezzwrotnej pomocy na rozpoczęcie działalności gospodarczej ze szczególnym uwzględnieniem osób do 30 roku życia oraz 2. Realizacja ogólnych i specjalistycznych szkoleń i/lub doradztwa związanego ze szkoleniami dla kadr zarządzających i pracowników mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (MMŚP) w zakresie zgodnym ze zdiagnozowanymi potrzebami przedsiębiorstw i formie odpowiadającej możliwościom organizacyjno–technicznym przedsiębiorstwa.	II, III
REGIONALNE PROGRAMY OPERACYJNE		
17	Zgodność z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Łódzkiego 2014– 2020 z priorytetami inwestycyjnymi: 3a. Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, 8i: Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników, 8iii: Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, 9i: Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie.	II
NA POZIOMIE KRAJU		
19	Zgodność ze Strategią Innowacyjności i Efektywności Gospodarki "Dynamiczna Polska 2020" z celami operacyjnymi: 1.4. Ułatwienie przedsiębiorstwom dostępu do kapitału we wszystkich fazach ich rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem kapitału wysokiego ryzyka i sektora MŚP, 2.5. Wspieranie rozwoju kadr dla innowacyjnej i efektywnej gospodarki, 3.1. Transformacja systemu społeczno-gospodarczego na tzw. „bardziej zieloną ścieżkę”, w szczególności ograniczanie energo- i materiałochłonności gospodarki, 3.2. Wspieranie rozwoju zrównoważonego budownictwa na etapie planowania, projektowania, wznoszenia budynków oraz zarządzania nimi przez cały cykl życia.	I, II, III
20	Zgodność ze Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 z celami strategicznymi: 1. Wzrost zatrudnienia, 2. Wydłużenie aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych, 3. Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, 5. Podniesienie poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli.	II
22	Zgodność z dokumentem strategicznym „Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności” z Obszarem strategicznym Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna i celem 2. Rozwój regionalny.	II, III

23	<p>Zgodność ze Strategią Rozwoju Kraju 2020 z obszarami strategicznym:</p> <p><u>II. Konkurencyjna gospodarka</u> i celami: Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki Zakłada się, że w ciągu najbliższej dekady nastąpi znaczne zwiększenie innowacyjności gospodarki. Promowane będzie szerokie postrzeganie innowacji, nie tylko w wymiarze technologicznym i produktowym, ale także organizacyjnym, procesowym, marketingowym, w tym również w sektorze usług.</p> <p>Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego Jednym z głównych czynników decydujących o rozwoju i konkurencyjności kraju jest jakość kapitału ludzkiego. Rozwój (ilościowy i jakościowy) kapitału ludzkiego to rozwój krajowego i lokalnych rynków pracy oraz wzrost produktywności pracowników, a w konsekwencji wzrost produkcji i usług, rozwój innowacji, podnoszenie produktywności gospodarki - w rezultacie poziomu i jakości życia wszystkich mieszkańców.</p> <p>II.4.1. Zwiększanie aktywności zawodowej Zadania państwa koncentrować się będą na ograniczeniu czynników zniechęcających do zatrudnienia lub podejmowania i utrzymania aktywności zawodowej. Zwiększeniu aktywności zawodowej sprzyjać będzie także likwidacja barier związanych z założeniem, prowadzeniem oraz rozwijaniem własnej działalności gospodarczej.</p> <p><u>III. Spójność społeczna i terytorialna</u> i celami:</p> <p>Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych. Rozprzestrzenianiu procesów rozwojowych służyć też będzie wsparcie kierowane na obszary wiejskie. Jednym ze strategicznych wyzwań dla polityki regionalnej jest zapewnienie spójności wewnętrznej kraju (tak, aby żadne z terytoriów nie było wykluczone z rozwoju) oraz niedopuszczenie do nadmiernych zróżnicowań przestrzennych.</p> <p>III.3.3. Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmocnienia potencjału obszarów wiejskich. Polityka rozwoju powinna umożliwiać wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich. Poprawa warunków sprzyjających tworzeniu pozarolniczych miejsc pracy na wsi i zwiększaniu mobilności zawodowej między obszarami wiejskimi a miastami odbywać się będzie m.in. poprzez działania na rzecz wsparcia różnicowania działalności gospodarczej producentów rolnych.</p>	II
24	<p>Cele wyznaczone w LSR przyczyniają się do osiągnięcia celów Unii Europejskiej określonych w Strategii Europa 2020 odnośnie inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu wzrostu m.in. poprzez: wspieranie inicjatyw opartych na transferze wiedzy i innowacji, wspieranie firm korzystających efektywnie z lokalnych zasobów, przyjaznych środowisku, wspieranie grup defaworyzowanych w pozyskiwaniu dotacji na tworzenie i rozwój własnych działalności gospodarczych, pełniejszym wykorzystaniu technologii informacyjno-komunikacyjnych, wspieranie internetowej sprzedaży lokalnych produktów i usług, prowadzenie doradztwa by innowacyjne pomysły przeradzały się w nowe produkty i usługi, które przyczyniałyby się do tworzenia nowych miejsc, szerzenie innowacyjnych rozwiązań technologicznych, wspieranie firm efektywnie korzystających z lokalnych zasobów, umożliwienie ludziom zdobywania nowych umiejętności.</p>	II

25	<p>Zgodność ze Strategią Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020 z celami:</p> <p>1. Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, 1.2. Zwiększanie zatrudnienia mieszkańców obszarów wiejskich bez konieczności zmiany ich miejsca zamieszkania, 1.3. Rozwój przedsiębiorczości i pozarolniczych miejsc pracy z wykorzystaniem potencjału endogenicznego obszarów wiejskich,</p> <p>5. Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich,</p>	II, III
26	<p>Zgodność z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2010-2020 z celami strategicznymi:</p> <p><u>Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów</u>, 1.2.3. Rozwijanie potencjału rozwojowego i absorpcyjnego obszarów wiejskich, 1.2.4. Efektywne wykorzystanie w procesach rozwojowych potencjału specjalizacji terytorialnej, 1.3.3. Zwiększenie możliwości wprowadzenia rozwiązań innowacyjnych przez przedsiębiorstwa i instytucje regionalne,</p> <p><u>Cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałaniem marginalizacji obszarów problemowych</u>, 2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najwyższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe poprzez wspieranie usług edukacyjnych i szkoleniowych, medycznych, komunikacyjne, komunalnych i związanych z ochroną środowiska.</p>	II, III
27	<p>Zgodność z Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 w szczególności z: celem tematycznym Wspólnych Ram Strategicznych CT 9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem, priorytet ROW 6. Włączenie społeczne, redukcja ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich, celem szczegółowy 6B. Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich m.in. poprzez: tworzenie miejsc pracy i stworzenie warunków umożliwiających podjęcie pracy osobom dotąd pozostającym bez pracy, a także stworzenie korzystnych warunków do tworzenia nowych firm, sprzyjających zwiększeniu potencjału osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem z rynku pracy.</p>	II

Lokalna Strategia Rozwoju ma charakter zintegrowany w obszarze: - **sektorów życia społeczno-gospodarczego**: proponowane przedsięwzięcia zakładają udział w ich realizacji przedstawicieli administracji samorządowej, przedsiębiorców i przedstawicieli organizacji pozarządowych -**sektorów gospodarki**: produkty lokalne, przemysłowe, jak i turystyczne będą wytworem przedsiębiorców z co najmniej kilku sektorów gospodarki; zdrowa żywność angażuje rolników, przetwórców, transportowców, handlowców itp;- **wykorzystania lokalnych zasobów**: atrakcyjne środowisko naturalne, zabytki, rozwinięte rolnictwo oraz przetwórstwo rolno-spożywcze to potencjał, który właściwie wykorzystany przyczyni się do realizacji celów LSR.

Zadania zaplanowane do finansowania w ramach LSR angażować będą reprezentantów wszystkich sektorów życia społeczno-gospodarczego obszaru LGD.

Poniżej w tabeli zamieszczono informacje dotyczące powiązania celów LSR z potrzebami grup defaworyzowanych

Grupy defaworyzowane	Osoby bezrobotne - na obszarze LGD mieszka 1710 bezrobotnych	Osoby powyżej 55 r.ż. – na obszarze LGD mieszka 13394 osób powyżej 55 roku życia w tym bezrobotni 256	Osoby do 34 r.ż. na obszarze LGD mieszka 9583 osób z grupy od 20 - 34 roku życia w tym bezrobotni 615	Osoby niepełnosprawne
Cele LSR	Cel ogólny I: Równomierny rozwój infrastruktury na terenie LGD "Ziemia Łowicka"	Cel ogólny I: Równomierny rozwój infrastruktury na terenie LGD "Ziemia Łowicka"	Cel ogólny I: Równomierny rozwój infrastruktury na terenie LGD "Ziemia Łowicka"	Cel ogólny I: Równomierny rozwój infrastruktury na terenie LGD "Ziemia Łowicka"
	Cel ogólny II: Aktywizacja zawodowa i społeczna mieszkańców obszaru LGD	Cel ogólny II: Aktywizacja zawodowa i społeczna mieszkańców obszaru LGD	Cel ogólny II: Aktywizacja zawodowa i społeczna mieszkańców obszaru LGD	Cel ogólny II: Aktywizacja zawodowa i społeczna mieszkańców obszaru LGD
	Cel ogólny III: Podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru LGD	Cel ogólny III: Podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru LGD	Cel ogólny III: Podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru LGD	Cel ogólny III: Podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru LGD

Monitoring i ewaluacja

Proces monitoringu i ewaluacji są względem siebie niezależne, choć pozostają w ścisłym związku, gdyż dotyczą tych samych zagadnień. Monitoring i ewaluacja Lokalnej Strategii Rozwoju są kluczowymi elementami skutecznego procesu jej wdrażania, zapewniającymi pozyskanie informacji na temat postępów prowadzonych działań, w głównej mierze w kontekście realizacji przyjętych celów strategicznych i operacyjnych. Stanowią równocześnie narzędzia kontroli i oceny umożliwiające korektę nieprawidłowości w procesie wdrażania LSR i funkcjonowania LGD, poprzez wprowadzenie niezbędnych modyfikacji i uaktualnień przy realizacji opracowanej strategii.

Monitoring realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia LGD „Ziemia Łowicka” stanowi równoległy do jej wdrażania, ciągły i rutynowy proces wymagający zbierania i analizy danych oraz raportowania wyników w określonych przedziałach czasowych. Dla sprawnej jego realizacji, przyjmuje się, iż proces monitorowania, z uwagi na charakter prowadzonych działań, w sposób ciągły i na bieżąco, prowadzony będzie przez biuro LGD. W odstępach półrocznych pracownicy biura sporządzać będą pisemne sprawozdania z realizacji LSR, analizowane i zatwierdzane następnie przez Zarząd. Treść sprawozdań, zgodnie z zasadą jawności działania LGD, będzie podawana do wiadomości publicznej za pośrednictwem strony internetowej Stowarzyszenia.

Organem odpowiedzialnym za przeprowadzenie ewaluacji będzie Zarząd, uprawniony do zlecenia jej wykonania ekspertom zewnętrznym. Podobnie, jak w przypadku monitoringu, uzyskane wyniki prezentowane będą w formie raportu z badania ewaluacyjnego, upubliczniane za pośrednictwem strony www LGD.

Elementy funkcjonowania i wdrażania podlegające ocenie	Podmiot wykonujący badanie	Źródła danych i metody ich zbierania	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
Elementy funkcjonowania LGD podlegające ewaluacji				
Pracownicy biura LGD	Zarząd LGD / Ekspert, podmiot zewnętrzny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ opinia kierownika biura nt. podległego personelu ▪ opinia Zarządu ▪ opinia wnioskodawców ▪ karta doradztwa ▪ ankieta oceniająca jakość doradztwa ▪ sprawozdania z realizacji LSR 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ IV kwartał 2018 (okres objęty pomiarem – III.2016 - III.2018) ▪ IV kwartał 2021 (okres objęty pomiarem – IV.2018 - III.2021) ▪ III/IV kwartał 2023 (okres objęty pomiarem - cały okres programowania) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rzetelne wypełnianie obowiązków zgodnie z umową ▪ przestrzeganie regulaminu pracy biura ▪ jakość świadczonych usług

Organ zarządczy, decyzyjny oraz kontrolny	Ekspert, podmiot zewnętrzny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ listy obecności z posiedzeń ▪ protokoły z posiedzeń ▪ sprawozdania z działalności organów ▪ ankiety, wywiady kwestionariuszowe z członkami Zarządu, Rady, Komisji Rewizyjne 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ IV kwartał 2018 (okres objęty pomiarem – III.2016 - III.2018) ▪ IV kwartał 2021 (okres objęty pomiarem – IV.2018 - III.2021) ▪ III/IV kwartał 2023 (okres objęty pomiarem - cały okres programowania) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ frekwencja na posiedzeniach ▪ realizacja uchwał ▪ przestrzeganie regulaminów pracy organów
Realizacja zadań w ramach funkcjonowania LGD, w tym ocena działalność LGD	Zarząd LGD / Ekspert, podmiot zewnętrzny / Ewaluacja z udziałem społeczności lokalnej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ sprawozdania z realizacji LSR ▪ wnioski o płatność 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ IV kwartał 2018 (okres objęty pomiarem – III.2016 - III.2018) ▪ IV kwartał 2021 (okres objęty pomiarem – IV.2018 -III.2021) ▪ III/IV kwartał 2023 (okres objęty pomiarem - cały okres programowania) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zakres realizacji oraz stopień wydatkowania budżetu w ramach LGD ▪ opinia społeczności lokalnej nt. działań realizowanych przez LGD ▪ rozpoznawalność LGD ▪ efektywność komunikacji LGD ze społecznością lokalną
Elementy wdrażania LSR podlegające ewaluacji				
Realizacja LSR, w tym: celów, przedsięwzięć, wskaźników, wydatkowania budżetu	Zarząd LGD / Ekspert, podmiot zewnętrzny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ matryca celów LSR ▪ informacje od instytucji wdrażającej o zawartych umowach oraz wysokości wypłaconych środków ▪ zestawienia wypłaconych środków ▪ sprawozdania z naborów wniosków o przyznanie pomocy ▪ sprawozdania z działalności organu decyzyjnego ▪ ankieta monitorująca postęp realizacji LSR ▪ ankiety, wywiady swobodnego z wybranymi beneficjentami, grantobiorcami ▪ karty kontrolne grantu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ IV kwartał 2018 (okres objęty pomiarem – III.2016 - III.2018) ▪ IV kwartał 2021 (okres objęty pomiarem – IV.2018 -III.2021) ▪ III/IV kwartał 2023 (okres objęty pomiarem - cały okres programowania) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ stopień realizacji poszczególnych celów ▪ stopień realizacji wskaźników ▪ stopień kontraktowania i wydatkowania środków ▪ spójność i trafność rozwiązań proceduralnych

Realizacja naborów , w tym: harmonogram, kryteria i procedury wyboru operacji, zainteresowanie społeczne naborem	Zarząd LGD / Ekspert, podmiot zewnętrzny / Ewaluacja z udziałem społeczności lokalnej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ sprawozdania z naborów wniosków o przyznanie pomocy ▪ sprawozdania z działalności organu decyzyjnego ▪ strona internetowa lgd – licznik pobrań informacji o naborze ▪ karta doradztwa ▪ analiza lokalnych kryteriów i procedury wyboru operacji ▪ wywiady kwestionariuszowe, ankiety z członkami Rady 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ IV kwartał 2018 (okres objęty pomiarem – III.2016 - III.2018) ▪ IV kwartał 2021 (okres objęty pomiarem – IV.2018 -III.2021) ▪ III/IV kwartał 2023 (okres objęty pomiarem - cały okres programowania) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zgodność działań z harmonogramem ▪ dostępność informacji oraz poziom zainteresowania lokalnej społeczności podejmowaniem działań w ramach prowadzonych naborów ▪ jasność, przejrzystość i aktualność lokalnych kryteriów wyboru
Elementy funkcjonowania LGD podlegające monitorowaniu:				
Szkolenia realizowane przez LGD	Pracownicy biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ listy obecności ze szkoleń ▪ ankieta oceniająca 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco (sporządzanie raportów w odstępach półrocznych) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ stopień realizacji harmonogramu szkoleń ▪ frekwencja na szkoleniach ▪ jakość świadczonych usług
Doradztwo	Pracownicy biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ karty doradztwa ▪ ankieta oceniająca doradztwo ▪ sprawozdania z naborów wniosków o przyznanie pomocy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco (sporządzanie raportów w odstępach półrocznych) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ilość i jakość świadczonych usług doradczych ▪ wskaźnik ilości wnioskodawców korzystających z doradztwa w stosunku do ilości osób korzystających z doradztwa w ramach naboru
Zainteresowanie działalnością LGD	Pracownicy biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ strona internetowa LGD ▪ listy obecności ze spotkań aktywizacyjnych ▪ ankiety kierowane do lokalnej społeczności 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco (sporządzanie raportów w odstępach półrocznych) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ licznik wejść na stronę internetową ▪ frekwencja na spotkaniach aktywizacyjnych ▪ efektywność komunikacji LGD ze społecznością lokalną ▪ stopień realizacji planu komunikacji
Działalność organów LGD	Pracownicy biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ listy obecności z posiedzeń 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco (sporządzanie raportów w odstępach półrocznych) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ frekwencja na posiedzeniach
Elementy wdrażania LSR podlegające monitorowaniu				
Realizacja LSR i budżetu LGD	Pracownicy biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ matryca celów LSR ▪ informacje od instytucji wdrażającej o zawartych umowach oraz wysokości wypłaconych środków 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco (sporządzanie raportów w odstępach półrocznych) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ stopień osiągania wskaźników produktu i rezultatu ▪ stopień wydatkowania budżetu na funkcjonowanie LGD, projekty realizowane przez beneficjentów, projekty

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ zestawienia wypłaconych środków ▪ sprawozdania z naborów wniosków o przyznanie pomocy ▪ ankieta monitorująca postęp realizacji LSR ▪ karta kontrolna grantu 		grantowe, operacje własne, projekty współpracy
Nabory wniosków o przyznanie pomocy	Pracownicy biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ harmonogram naborów ▪ sprawozdania z naborów wniosków o przyznanie pomocy ▪ karta doradztwa 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco (sporządzanie raportów w odstępach półrocznych) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem ▪ stopień wykorzystania środków ▪ ilość osób korzystających z doradztwa
Projekty grantowe	Pracownicy biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ankieta monitorująca ▪ karta kontrolna grantu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco (sporządzanie raportów w odstępach półrocznych) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zgodność ponoszonych wydatków z zestawieniem rzeczowo-finansowym ▪ terminowość realizacji zadań grantowych

Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Główne założenia (cele oraz planowane działania) Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Ziemia Łowicka“ poddane zostały analizie pod kątem spełnienia kryteriów kwalifikujących do strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Po dogłębnej analizie stwierdzono, iż niniejsza LSR nie wymaga przeprowadzenia ww. oceny, gdyż w ramach założonych w dokumencie przedsięwzięć nie planuje się takich, które mogą w znaczący sposób wpłynąć na stan środowiska naturalnego.

W celu potwierdzenia poprawności przeprowadzonej analizy władze LGD „Ziemia Łowicka“ zwróciły się 16.11. 2015 roku z pismem do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Łodzi z wnioskiem o stwierdzenie konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność (LSR), przygotowanej przez Stowarzyszenie „Ziemia Łowicka“- Lokalna Grupa Działania(LGD).

Literatura

1. Czynniki warunkujące popyt na żywność ekologiczną w kontekście przeobrażeń rynku żywności ekologicznej w Polsce i innych krajach Europy, SGGW, Warszawa 2011
2. Badanie koniunktury w gospodarstwach rolnych, GUS, Warszawa 2013
3. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006
4. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005
5. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 z dnia 17 grudnia 2013 w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 352/78, (WE) nr 165/94, (WE) nr 2799/98, (WE) nr 814/2000, (WE) nr 1290/2005 i (WE) nr 485/2008
6. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 508/2014 z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenia Rady (WE) nr 2328/2003, (WE) nr 861/2006, (WE) nr 1198/2006 i (WE) nr 791/2007 oraz rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1255/2011
7. Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 809/2014 z dnia 17 lipca 2014 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do zintegrowanego systemu zarządzania i kontroli, środków rozwoju obszarów wiejskich oraz zasady wzajemnej zgodności
8. Wspólne Wytyczne Dyrekcji Generalnych Komisji Europejskiej, AGRI, EMPL, MARE i REGIO, na temat rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych 80
9. Wytyczne dla podmiotów lokalnych dotyczące rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność
10. Zasady realizacji instrumentu Rozwój lokalny kierowany przez społeczność w Polsce, Warszawa 2014
11. Ustawy: Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności, ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020;
12. Rozporządzenia krajowe: Rozp. Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24.09.2015r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznania pomocy finansowej w ramach działania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego programem PROW na lata 2014–2020, Rozp. . Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23.10.2015, w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” objętego programem PROW na lata 2014–2020, Rozp. . Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi „Wsparcie projektów współpracy” objętego programem PROW na lata 2014–2020